

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

Bakalářská práce

**VÝUKA REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE
AMERIKY V ČESKÉM
A ZAHRANIČNÍM PROSTŘEDÍ
NA ÚROVNI 2. STUPNĚ ZŠ**

Vypracovala: Tereza Maccechini

Vedoucí práce: Mgr. Petra KARVÁNKOVÁ, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....
podpis

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Petře Karvánkové, Ph.D. za její pomoc, cenné rady a odborné vedení, jež mi po celou dobu tvorby práce věnovala. Dále bych ráda poděkovala mým přátelům, kteří mi byli oporou po celou dobu studia a v neposlední řadě především rodině za její podporu a trpělivost při psaní předkládané práce.

MACCECHINI T. (2017): Výuka regionální geografie Ameriky v českém a zahraničním prostředí na úrovni 2. stupně ZŠ. Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, České Budějovice, 60 s.

Anotace:

Hlavním tématem bakalářské práce je výuka regionální geografie Ameriky v českém a zahraničním prostředí na úrovni 2. stupně základní školy. Stěžejním cílem je vypracování rozboru přístupů a různého pojetí výuky ve sledovaných zemích, jimiž jsou Česko, USA a Velká Británie. Součástí práce je didaktický rozbor českých učebnic a pracovních sešitů zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ a jejich následné porovnání s dostupnou zahraniční literaturou. Rozbor je primárně zaměřen na obsah učiva regionální geografie Ameriky. Důležitou částí práce je vymezení základních principů v kurikulárních dokumentech zemí, na které je práce soustředěna. Pro utvoření představy o reálné podobě výuky zeměpisu, bylo provedeno šetření na základě řízených rozhovorů formou polostrukturovaného interview s učiteli zeměpisu vybraných škol.

Klíčová slova: Amerika, regionální geografie, zeměpis, kurikulum, geografické standardy, 2. stupeň ZŠ

MACCECHINI T. (2017): The Teaching Regional Geography of America in Czech and Foreign Environment at Lower Secondary School. Bachelor Thesis, University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Geography, České Budějovice, 60 p.

Annotation:

The main topic of this thesis is teaching regional geography of America in Czech and foreign environment at lower secondary school. The main objective is to elaborate an analysis of approaches and different concepts of teaching in the monitored countries, such as the Czech Republic, the USA and the United Kingdom. Part of the thesis is a didactical analysis of Czech textbooks and workbooks of geography for lower secondary school and their subsequent comparison with available foreign literature. The analysis is primarily focused on the content of the regional geography of America. An important part of the thesis is a definition of basic principles in the curriculum documents in chosen countries. In order to create ideas about the real form of geography teaching, a survey based on structured interviews was conducted in the form of a semi-structured interview with teachers of geography of selected schools.

Keywords: America, regional geography, geography, curriculum, geographic standards, lower secondary school

OBSAH

1 ÚVOD A CÍLE PRÁCE	7
2 PŘEHLED LITERATURY	9
3 METODIKA A ZPRACOVÁNÍ PRÁCE	12
4 ŠKOLSKÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V ČESKU, AMERICE A VELKÉ BRITÁNII	14
5 ANALÝZA AKTUÁLNÍCH ČESKÝCH A ZAHRANIČNÍCH UČEBNIC A PRACOVNÍCH SEŠITŮ VZTAŽENÝCH K REGIONÁLNÍ GEOGRAFII AMERIKY PRO 2. STUPEŇ ZŠ (DĚTI VE VĚKU 12 – 15 LET)	17
6 POSTAVENÍ GEOGRAFIE V SYSTÉMECH ŠKOLSTVÍ V ČESKU, AMERICE A VELKÉ BRITÁNII	29
7 POSTAVENÍ A VÝZNAM UČIVA REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE AMERIKY V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH	31
7.1 Hlavní principy v rámci Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání	31
7.2 Hlavní principy v rámci Amerických geografických standardů vzdělávání	36
7.3 Hlavní principy v rámci Kurikula geografie ve Velké Británii	42
8 ZAŘAZENÍ A POSTAVENÍ TÉMATU V RÁMCI ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU VYBRANÝCH ŠKOL V ČESKU – POROVNÁNÍ TEORIE S PRAXÍ	45
8.1 Postavení učiva „Ameriky“ ve školních vzdělávacích programech vybraných škol	45
8.2 Řízený rozhovor s učitelem zeměpisu	47
9 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ A POROVNÁNÍ PŘÍSTUPŮ K VÝUCE REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE AMERIKY	50
10 ZÁVĚR	53
11 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	55
12 PŘÍLOHA	60

1 ÚVOD A CÍLE PRÁCE

Zeměpis si autorka oblíbila již na základní škole. Stejně tak tomu bylo i u anglického jazyka, díky němuž mohla z hlediska komunikace poznávat nové země a dorozumívat se s cizími kulturami. Propojením zeměpisných informací a anglického jazyka jako dorozumivacího prostředku, se tato zmíněná činnost stala o mnoho snadnější a přístupnější. V následujícím studiu na gymnáziu docházelo k prohlubování znalostí v daných oblastech a zvyšoval se především autorčin zájem o zmíněné vyučovací předměty. V té době si začala utvářet představu svého budoucího zaměření, která se stala skutečností díky možnosti zkombinování zeměpisu a anglického jazyka na pedagogické fakultě. Možnost integrace anglického jazyka a zeměpisu jako školních vyučovacích předmětů ji bylo umožněno v tématu této bakalářské práce, jež má didaktické zaměření. Vzhledem k faktu, že by se autorka v budoucnu ráda věnovala vyučování těchto dvou předmětů, pokusila se tomuto zaměření práci přizpůsobit. V průběhu zpracovávání došlo k získání značných znalostí a zkušeností, které je možné v budoucím studiu či profesní orientaci dále využít.

Práce se bude zaměřovat na výuku regionální geografie Ameriky v českém a zahraničním prostředí, kde se autorka zaměří především na Česko, USA a Velkou Británii. Výběr tohoto regionu byl vybrán úmyslně. Jedním z důvodů je předpoklad toho, že při zpracování dojde k uplatnění znalosti anglického jazyka. Dalším důvodem je možnost pozorovat přístupy k výuce regionální geografie Ameriky v českém prostředí v kontrastu právě se Spojenými státy a eventuálně poté se státem západní Evropy. Jelikož je téma srovnáváno na úrovni druhého stupně základní školy v Česku a zahraničí, je nutno brát v úvahu skutečnost, že odpovídající kategorie se ve sledovaných zemích liší. Autorka tedy bude pracovat s faktem, že půjde o žáky ve věku 12 – 15 let.

Hlavním cílem bude vypracování rozboru přístupů a různého pojetí výuky ve sledovaných zemích. Mezi dílčí cíle patří bezesporu rozbor literárních publikací, učebních materiálů a pedagogicko-didaktických a kurikulárních dokumentů, jež se k tématu práce vztahují. V první části bude věnována pozornost školským vzdělávacím systémům v zemích, na které je práce soustředěna. Dalším cílem je didaktický rozbor českých geografických učebnic, jež se tematikou regionální geografie Ameriky zabývají a následně jejich porovnání s dostupnou zahraniční literaturou. Nedílnou součástí práce je také postavení a význam výuky geografie v českém systému školství, jakožto i

v zahraničních systémech v rámci vybraných států. Následně se autorka bude zabývat postavením tématu v kurikulárních dokumentech, což je pokládáno v kontextu práce za stěžejní. Konkrétně dojde k vymezení hlavních principů navozených v českém geografickém vzdělávání v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání, dále bude pozornost věnována Americkým standardům geografického vzdělávání a Kurikulu geografie ve Velké Británii. Závěrečným cílem práce bude zařazení a postavení tématu regionální geografie Ameriky v souvislosti se školními vzdělávacími programy vybraných škol, na jejichž základě autorka představí podobu reálné výuky. V návaznosti na školní vzdělávací programy autorka provede řízené rozhovory s učiteli zeměpisu daných škol. V závěru práce dojde k syntéze a shrnutí přístupů, jež jsou ve výuce regionální geografie Ameriky v Česku, USA a Velké Británii navozeny.

2 PŘEHLED LITERATURY

Mezi publikace odborné geografické literatury, které se zabývají regionální geografii, můžeme zařadit publikaci, která je zaměřena přímo na Severní Ameriku, jejímž autorem je McKnight (2004). Konkrétně se v díle věnuje přírodním a sociálním poměrům USA a Kanady. Regionální geografii se též věnuje Hobbs (2008), který se v publikaci podrobněji soustřeďuje na osm světových regionů. Dalším autorem, který se touto tematikou zabývá, je Cole (1996). Ve své knize se zaměřuje na hlavní světové regiony. Americký kontinent je rozdělen do tří částí a to USA, Kanada a Latinská Amerika. V jednotlivých kapitolách se zabývá složkami (obyvatelstvem, ekonomickými faktory, sídelním systémem a dalšími), jež daný stát reprezentují. Dalším významným autorem, jehož dílo autorka prostudovala, je kanadský profesor geografie Bone (2011). Regionální geografie Kanady je zde pojata velmi detailně v jednotlivých charakteristikách kanadských regionů. Za přínosné, autorka shledává zahrnutí pedagogických prvků, jako jsou např. otázky s označením „Think About It“, které daná témata doplňují a podněcují k zamyšlení. Fyzickogeografickou charakteristikou severoamerického kontinentu se v českém prostředí zabývá Votýpka, Janoušová (1987). Kniha se primárně soustřeďuje na fyzickogeografickou tematiku, v závěru je ovšem doplněna o historické údaje a ekonomickou charakteristiku jednotlivých států.

Autorka dále čerpala informace vztahující se k území Ameriky z encyklopedií. Mezi encyklopedie zařadila následující: *Encyklopedie Zeměpis světa* (Bateman, Egan, 1999), *Velká encyklopedie zeměpisu* (Kol., 2003) a *Lexikon zemí 5, Amerika (Severní, Střední, Jižní) a Karibik* (Kol., 1994), který je přímo zaměřen na americký kontinent. Lexikon je dle autorčina názoru velmi dobře zpracovaný. Nechybí faktické základní údaje všech států, které jsou doprovázeny dalšími zajímavostmi. Kladně hodnotí také přiloženou mapovou přílohu.

Prostudovány byly též publikace populárně naučné literatury. Cestovní tematikou Spojených států se zabývá Martinovský (1995). Vtipným podáním popisuje své pohledy na místa, jež procestoval napříč Amerikou. Další průvodce USA byl napsán autory Janoušová, Votýpka (1995).

Vzhledem k didakticky zaměřenému tématu bakalářské práce, bylo nezbytné prostudovat odbornou didaktickou literaturu. Zde se autorka soustředila především na didaktiku geografie. K získání poznatků o hlavních principech v regionální geografii a

její didaktice sloužil učební text, jehož autory jsou Šupka, Hofmann, Matoušek (1994). Didaktická příručka od autorů Herink, Tlach (2006), slouží jako prostředek k sestavení učebních osnov ve školních vzdělávacích programech. Součástí je příklad zpracování oboru zeměpisu ve školním vzdělávacím programu. Geografické standardy USA jsou jedny z klíčových částí práce. Hlavní myšlenky, jež jsou ve Standardech navozeny, představují dle Řezníčkové, Matějčka (2014) základní teze jednotlivých tematických celků – osmnácti geografických standardů. Inspirativní návody k mezioborovému provázání výuky, s konkrétním zaměřením na propojení cizího jazyka s výukou zeměpisu, bylo možné nalézt v publikaci Kühnlové (1997), která se dále zabývá např. problémovými přístupy či vzdělávacími cíli ve výuce zeměpisu. Ze zahraniční didaktické literatury autorka čerpala informace z geografických publikací *Teaching Geography* (Gersmehl, 2008) a *Teaching Geography 11 – 18* (Lambert, Morgan, 2010). Obě publikace jsou uzpůsobeny jako příručky pro učitele. Zaměřují se na prostorové myšlení, geografické perspektivy a hlavní principy didaktické geografie.

Následně byly použity učebnice zeměpisu pro druhý stupeň základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií, které mají platnou schvalovací doložku MŠMT. Jejich podrobnější rozbor je proveden v páté kapitole. Regionální geografie Ameriky byla obsahem učebnice *Zeměpis 7: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia* (Dvořák, Kohoutová, Taibr, 2005) z dílny nakladatelství Fraus. Nakladatelství Fraus dále uvádí pracovní sešit a příručku pro učitele, jejichž autory jsou Kohoutová (2005) a Dvořák (2006). Další učebnice, která posloužila k rozboru učiva „Ameriky“ pochází z nakladatelství ČGS a nese název *Zeměpis světa 2: Učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia*. Jejími autory jsou Holeček, Jánský a kol. (2001). Rozebíranou učebnice byla též ta z nakladatelství SPN od autorů Demka, Mališe (2000) s názvem *Zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy: Zeměpis světadílů*. V učebnici zeměpisu z nakladatelství Nová Škola autorů Svatoňová, Kolečka, Chalupa, Hübelová (2010) je též rozebráno učivo regionální geografie Ameriky. Tato učebnice nese název *Zeměpis: Putování po světadílech 1. díl: Amerika, Afrika*. Poslední zařazenou učebnicí, jež byla předmětem autorčina rozboru, vydalo nakladatelství Prodos - *Zeměpis 3: Zeměpis oceánů a světadílů 2 s komentářem pro učitele*. Jejími autory jsou Voženílek, Fňukal, Mahrová (2001). Anglicky psaná učebnice používaná ve Spojených státech amerických s názvem *Geography* z nakladatelství Houghton Mifflin Harcourt, posloužila jako prostředek k porovnání učebnic používaných v českém a zahraničním prostředí. Jejími autory jsou Arreola, Deal, Petersen, Sanders (2012). Informace vedoucí

k analýze, vytváření a hodnocení učebnic, jež autorka využila jako primární zdroj při rozboru učebnic zeměpisu, uvádí Valenta (1997) ve své publikaci *Koncepce a tvorba učebnic*. Tématem teorie a výzkumu učebnice se dále zabývá Průcha (1998) v díle *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*.

Regionální geografie a pojetí její výuky je po dlouhou dobu velmi diskutovaným tématem. Na otázky Chromého (2010), které zkoumají její podstatu a zaměření odpovídají Bičík a Havlíček. Dále je téma výuky regionální geografie rozebíráno Bičíkem, Havlíčkem (2010) v didaktických člancích časopisu *Geografické rozhledy*.

Část práce je zaměřena na kurikulární dokumenty v českém a zahraničním prostředí. Podrobné informace o struktuře dokumentů geografického vzdělávání autorka čerpala z internetových zdrojů. V práci byly zařazeny dokumenty českého geografického vzdělávání - RVP ZV (Kol., 2016), dále pak Americké geografické standardy vzdělávání (National Geographic, 2017) a Kurikulum geografie ve Velké Británii (Department for Education, 2013).

Určité části tématu bakalářské práce byly též náplní několika diplomových prací, do kterých autorka při vlastní tvorbě měla možnost nahlédnout a danou problematiku tak lépe prostudovat. Didaktickým tématům geografického vzdělávání se ve svých diplomových pracích věnují Krejčí (2013), Soukupová (2013), Groll (2012) a Medlík (2011).

Pro řízené rozhovory byla vybrána forma polostrukturovaného interview. Touto formou interview a dalšími metodami v psychologickém výzkumu se zabývá Miovský (2006). Významnými zdroji jsou též články českých geografů na portálu RVP, v kterých se autoři zabývají geografickým vzděláváním a především kurikulárními dokumenty v česku a v zahraničních státech. Tyto a další užitečné zdroje, využité při zpracování bakalářské práce, jsou uvedeny v seznamu literatury.

3 METODIKA A ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

V bakalářské práci bylo užito několika metod, pomocí kterých mohlo dojít k její současné finální podobě. Součástí práce je rozbor aktuálních geografických učebnic, jež mají platnou schvalovací doložku MŠMT. Dalším předpokladem pro zahrnutí dané učebnice bylo, aby ve své části obsahovala kapitolu, kde je zprostředkováno učivo o regionu Amerika. U didaktického rozboru učebnic, popř. pracovních sešitů a příruček pro učitele, pro druhý stupeň základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií vycházela autorka z odborné didaktické publikace *Koncepce a tvorba učebnic* (Valenta, 1997).

Valenta (1997) ve svém díle poukazuje na strukturu, jež je základem každé učebnice. V souvislosti se strukturou rozlišuje textové složky, které jsou děleny na základní textové složky a mimotextové složky. Základní text je vymezen teoreticko poznávacími texty, kde jsou obsaženy základní termíny, fakta a klíčové pojmy, které jsou z hlediska obsahu nezbytné, a instrukčně praktickými texty. Při rozboru učebnic si autorka všimla obecné přehlednosti textu. Zaměřila se také na množství textu, s čímž souvisí míra jeho podrobnosti a celková srozumitelnost. Základní text je taktéž doprovázen textem doplňujícím, díky němuž je dané učivo rozvinuto a doplněno tak, aby žáci byli schopni probíranou látku lépe pochopit, popř. si zdokonalit své dosavadní získané znalosti. Jedná se zejména o různé úryvky, čítankové materiály nebo také vědecké či statistické informace. Součástí je i vysvětlující text, do kterého je zahrnován úvod učebnice či úvod jednotlivých kapitol a jejich částí, následně také poznámky a vysvětlivky. Vysvětlující text může mít formu různých komentujících popisků, ať už se jedná o komentáře k mapám, grafům nebo též k schémátům a plánům. Tyto doprovodné texty pomáhají žákům objasnit si předávané informace a účinně se v nich orientovat. I v tomto případě se autorka práce ve vlastním rozboru učebnic zaobírá výskytem a formou užití těchto textových součástí.

Mimotextové složky jsou dle Valenty (1997) děleny na aparát organizace osvojování, ilustrační materiál a orientační aparát. Aparát organizace osvojování může mít následující formy: návody, cvičení, vyznačení, tabulky, otázky či učební úlohy. Ilustrace jsou částí, které se v současné době přikládá stále větší a větší pozornost. Žáci si díky ilustracím dokáží danou problematiku lépe představit a tím pádem dochází k lepšímu a hodnotnějšímu porozumění. Zahrnuty bývají mapy, grafy, náčrty, diagramy,

schémata a další formy ilustrací. Prostřednictvím orientačního aparátu se hodnotí orientace v obsahu a struktuře. Mimotextovým složkám se autorka v rozboru učebnic věnuje v úvodních odstavcích jednotlivých rozborů.

V souvislosti s řízenými rozhovory, jejichž prostřednictvím autorka zkoumala reálnou podobu výuky regionální geografie Ameriky na druhém stupni vybraných základních škol, postupovala též podle určitých metodických pravidel. Hlavním úkolem bylo zjistit, jak a za jakých předpokladů probíhá výuka tématu „Amerika“. Při konstruování řízeného rozhovoru, autorka postupovala dle principů navozených v publikaci *Kvalitativní přístup a metoda v psychologickém výzkumu* (Miovský, 2006). Jako formu řízeného rozhovoru autorka zvolila polostrukturované interview.

Podle Miovského (2006) je polostrukturované interview jakousi přechodnou formou mezi strukturovaným a nestrukturovaným interview. Z hlediska uplatnění se jedná o nejrozšířenější druh metody sběru dat. V interview jsou otázky připravené dopředu, ale nemají pevnou strukturu, jejich pořadí je tedy možno měnit, což má vliv na celkovou kvalitu rozhovoru. Zároveň mohou být přidány k základním otázkám doplňující či dále rozvíjející otázky. Jednou z výhod polostrukturovaného interview je tedy přizpůsobení reakcí na jeho průběh. Naopak za negativní může být považována obtížnější analýza dat či odbočení respondenta od předem připravené struktury.

Dotazování učitelé zeměpisu byli předem seznámeni s tematickým zaměřením a průběhem rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor se skládal z deseti dopředu připravených otázek, které se týkaly, jak již bylo zmíněno, reálné podoby výuky regionální geografie Ameriky. Autorka v souladu se zásadami polostrukturovaného interview postupovala podle vytvořeného schématu otázek a v reakci na odpovědi měnila jejich pořadí či je v případě potřeby dále specifikovala a doplňovala. Do odpovědí tazatelů nijak nezasahovala, pouze si v průběhu zapisovala poskytnuté informace.

Rozhovor probíhal se třemi učiteli zeměpisu. Na základních školách byly provedeny dva řízené rozhovory a jeden rozhovor poskytl vyučující na gymnáziu. Záměrně autorka neuvádí jména škol ani učitelů, se kterými rozhovor probíhal. Je to především z toho důvodu, že hlavním záměrem bylo zjištění, jak ve skutečnosti výuka regionální geografie Ameriky na českých školách probíhá. Předmětem rozhovorů rozhodně nebylo hodnocení kvality školních vzdělávacích programů a s tím spojené porovnávání škol.

4 ŠKOLSKÝ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V ČESKU, AMERICE A VELKÉ BRITÁNII

Abychom mohli podrobněji zkoumat postavení a zařazení geografie v kurikulárních dokumentech a následné porovnání systému výuky geografie na 2. stupni ZŠ v České republice a zahraničních zemích (USA, Velká Británie), je nezbytné nejdříve zhodnotit odpovídající školské vzdělávací systémy a zároveň vytyčit rozdíly mezi těmito systémy, zvláště pak mezi českým a americkým. Jelikož je práce soustředěna na druhý stupeň základních škol (v Česku), v následující kapitole se autorka práce zaměří především na tuto část vzdělávacího systému, která se ve vybraných zemích liší a to jak v rozdílném rozřazení stupňů povinné školní docházky, celkové délce povinné školní docházky, tak i v mnoha dalších ohledech, jež se vzděláváním v daných zemích souvisí.

Povinnou školní docházku v Česku tvoří základní vzdělávání, které trvá devět let a je rozděleno na první a druhý stupeň. První stupeň odpovídá 1. – 5. třídě a druhý stupeň pak třídě 6. – 9. Organizaci základního vzdělávání a školního roku, počty žáků a podmínky pro přidělení učebnic upravuje vyhláška ministerstva školství. Veřejné a státní školy jsou bezplatné. Maximální počet žáků ve třídě by neměl přesahovat číslo 30. Postup žáků do vyšších ročníků je možný v případě, že prospějí v celkovém hodnocení na vysvědčení na konci školního roku. K průběžnému hodnocení v jednotlivých předmětech dochází prostřednictvím kvalifikační stupnice 1 – 5, slovního či bodového hodnocení. Na konci základního vzdělávání se nekoná žádná zkouška, na jejímž základě by žáci byli přijati na navazující středoškolské vzdělávání (ÚIV, 2010).

Americký školský vzdělávací systém je značně odlišný od toho českého. V první řadě je důležité zmínit, že zde nefunguje jednotný systém vzdělávání, který by platil pro všechny státy USA. Vzdělávací systémy jsou v jednotlivých státech rozdílné a jejich správa je plně v režii každého státu zvlášť. K dispozici nejsou ani jednotné studijní osnovy. Stát může působit pouze prostřednictvím grantových programů. Následně potom určuje, jak se na těchto dotacemi podporovaných školách (státních i nestátních), bude k výuce přistupovat. Dělení vzdělávacích institucí na školy veřejné a soukromé je dalším důležitým faktorem školského systému USA. Obecně je úroveň výuky na soukromých školách považována za vyšší, od čehož se ale odvíjí i výše školného. Naopak státní školy jsou bezplatné. Rozdílnost kvality studia ovšem nepozorujeme

pouze při porovnání státní – nestátní škola, ale i mezi státními školami navzájem v jednotlivých unijních státech (MZV, 2005).

MZV (2005) dále uvádí fakt, že zásadním rozdílem mezi českým a americkým školstvím je především povinná školní docházka, která je rozdělena ne do dvou stupňů, jako je tomu v Česku, ale do třech následujících:

1. Elementary school (Primary school): 1. – 5. třída (1. stupeň ZŠ)
2. Middle school (Junior High school): 6. – 8. třída (2. stupeň ZŠ)
3. High school: 9. – 12. třída (SŠ)

Povinná školní docházka tedy začíná „elementary school“, u většiny dětí přibližně ve věku šesti nebo sedmi let, stejně tak jako je tomu v Česku. Odpovídá našemu prvnímu stupni na základní škole a trvá pět let. „Middle school“ je jakousi přechodovou fází mezi „elementary school“ a „high school“ a odpovídá přibližně našemu druhému stupni, i když se skládá pouze ze tří ročníků. Školní docházka v USA je povinná až do 12. třídy, kdy žáci ve věku 14 – 15 let, odcházejí na „high school“, která je jakýmsi ekvivalentem našeho středoškolského studia.

Dle MZV (2005) je ovšem úroveň výuky na středních školách v Americe nesrovnatelná s tou českou především z toho důvodu, že struktura výuky a vyučovací osnovy jsou v České republice rozčleněny podle typu středních škol a daleko více zaměřeny na schopnosti studentů. Na „high school“ pak studenti v 11. třídě („junior year“) nebo ve 12. třídě („senior year“) podstupují tzv. SAT-zkoušky. Jedná se o standardizované testy, které mají celostátní působnost a jsou jedněmi z podmínek přijetí na většinu vysokých škol.

Britský školský vzdělávací systém je sám o sobě velmi specifický. Nabídka státních a soukromých škol je přítomna i zde. Státní školy jsou rovněž bezplatné, jako tomu je v českém a americkém systému školství. Dle Garnsworthy (2015) můžeme vidět podstatný rozdíl například ve způsobu klasifikace. Ve Velké Británii nejsou žáci hodnoceni známkami, ale rodiče dostávají od učitelů většinou slovní hodnocení při rodičovských schůzkách a na konci školního roku poté dostávají písemnou zprávu, jež je vytvořena na základě státních osnov. Ve zprávě je uvedeno, zdali je dítě v jednotlivých školních předmětech pod, na či nad úrovní národního průměru. Jediná stupnice, které je užito, je škála od 1 do 4, která dítě hodnotí podle jeho chování a snahy. Opět zde fungují tzv. SAT-zkoušky, jako tomu je v americkém vzdělávacím

systemu, které jsou uskutečňovány na konci jednotlivých klíčových období, kterým se autorka bude věnovat dále v textu.

International Student (2017) uvádí, že povinná školní docházka ve Velké Británii začíná v pěti letech a žáci následně končí své studium v šestnácti letech. Celkově tedy povinná docházka trvá jedenáct let. System základního vzdělávání se dělí na „primary school“, která odpovídá prvnímu stupni základní školy v Česku a na „secondary school“, jež odpovídá přibližně druhému stupni. Britský vzdělávací systém je dle kurikula základního vzdělávání rozdělen do tzv. key stages neboli klíčových etap. Tyto klíčové etapy jsou dle International Student (2017) následující:

1. Key Stage 1: 1. – 2. třída (1. stupeň ZŠ)
2. Key Stage 2: 3. – 6. třída (1. stupeň ZŠ)
3. Key Stage 3: 7. – 9. třída (2. stupeň ZŠ)
4. Key Stage 4: 10. – 11. třída (2. stupeň ZŠ)

„Primary school“ tedy zahrnuje první a druhou klíčovou etapu. Po jejím ukončení následuje „secondary school“, která je tvořena třetí a čtvrtou klíčovou etapou základního vzdělávání.

Pro ucelený přehled přidává autorka práce tabulku, ve které můžeme pozorovat strukturu povinné školní docházky, jež se v jednotlivých sledovaných zemích liší. Jak již bylo v předchozím textu zmíněno, ve Spojených státech je povinná školní docházka povinná až do 12. ročníku, což odpovídá středoškolskému studiu v Česku. Ve Velké Británii je studium povinné do 11. ročníku.

Tab. 1 - Struktura povinné školní docházky

	Česko	USA	Velká Británie
Primární Vzdělávání	1. stupeň ZŠ (1. - 5. ročník)	Elementary school (1. - 5. ročník)	Key Stage 1 (1. - 2. ročník)
			Key Stage 2 (3. - 6. ročník)
Sekundární vzdělávání	2. stupeň ZŠ (6. - 9. ročník)	Middle school (6. - 8. ročník)	Key Stage 3 (7. - 9. ročník)
		High school (9. - 12. ročník)	Key Stage 4 (10. - 11. ročník)

Zdroj: ÚIV (2010), MZV (2005), International Student (2017), vlastní zpracování, 2017

5 ANALÝZA AKTUÁLNÍCH ČESKÝCH A ZAHRANIČNÍCH UČEBNIC A PRACOVNÍCH SEŠITŮ VZTAŽENÝCH K REGIONÁLNÍ GEOGRAFII AMERIKY PRO 2. STUPEŇ ZŠ (DĚTI VE VĚKU 12 – 15 LET)

V následující kapitole autorka provádí rozbor aktuálních učebnic a pracovních sešitů, jež se vztahují k regionální geografii Ameriky. Ta je na druhém stupni základních škol v České republice vyučována v 7. ročníku. Pro následující rozbor měla autorka k dispozici pět českých učebnic (z toho nakladatelství Fraus přikládá k učebnici také pracovní sešit a příručku pro učitele a nakladatelství Prodos přikládá pracovní sešit). Všechny publikace mají platnou schvalovací doložku MŠMT. Učebnice byly vydány nakladatelstvími: Fraus, Nakladatelství České geografické společnosti, Nová škola, Prodos a SPN. Autorka se v rozboru zabývá především kapitolami, které jsou věnovány americkému kontinentu obecně. Pro podrobnější rozbor obsahu učiva, autorka vybrala území Severní Ameriky, kde se zaměřuje na USA a Kanadu. Autorka dále prováděla rozbor u zahraniční učebnice z nakladatelství Houghton Mifflin Harcourt. Uplatněn byl stejný postup, jako při rozboru českých učebnic. Rozbor byl proveden na základě hlavních principů, jež uvádí ve svém díle Valenta (1997), který rozlišuje textové složky učebnic na základní a mimotextové. Autorka se tedy v úvodní části rozboru soustředila na mimotextové složky, jako jsou dle Valenty (1997) ilustrační materiály a součásti orientačního aparátu a poté plynule přešla přes rozbor doplňujícího a vysvětlujícího textu k základním textovým složkám. Následující pozornost byla věnována především obsahu textu v kapitolách vztahujícím se k učivu Ameriky. Na konci kapitoly autorka analyzované učebnice vzájemně porovnává a hodnotí.

Tab. 2 - Seznam vybraných učebnic zeměpisu

1	DEMEK, J., MALIŠ, I. (2000): Zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy: Zeměpis světadílů. SPN, Praha. 79s.
2	DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P. (2005): Zeměpis 7: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Fraus, Plzeň. 128s. DVOŘÁK, J. (2006): Zeměpis 7 – příručka pro učitele. Fraus, Plzeň, 128s. KOHOUTOVÁ, A. (2005): Zeměpis 7 – pracovní sešit. Fraus, Plzeň, 52 s.
3	HOLEČEK, M., JÁNSKÝ, B., A KOL. (2001): Zeměpis světa 2: Učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství ČGS, Praha. 72s.

4	SVATOŇOVÁ, H., KOLEJKA, J., CHALUPA, P., HÜBELOVÁ, D. (2010): Zeměpis: Putování po světadílech 1. díl: Amerika, Afrika. Nová škola, Brno. 95s.
5	VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M. (2001): Zeměpis 3: Zeměpis oceánů a světadílů 2 s komentářem pro učitele. Prodos, Olomouc. 134s.
6	ARREOLA, D., D., DEAL, M., S., PETERSEN, J., F., SANDERS, R. (2012): Geography. Houghton Mifflin Harcourt, USA. 739s.

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

DEMEK, J., MALIŠ, I. (2000): Zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy: Zeměpis světadílů. SPN, Praha. 79s.

Zpracování učebnice je dle autorčina názoru velmi podobné učebnici od nakladatelství ČGS, jež je součástí rozboru této kapitoly na nadcházejících stranách. Převažuje spíše textová část, která je řazena do sloupků. Obrázkové ilustrace, fotografie či mapové výstupy a grafy se v učebnici příliš nevyskytují. Na začátku každé kapitoly jsou na úvod modrým písmem vypsané otázky, které se k tématu vztahují. Většinou se jedná o otázky, které zjišťují základní obecné poznatky a žáci by na ně měli znát odpovědi. Z velké části jsou spojeny s polohovými údaji, tudíž se zde předpokládá práce s mapou. Následuje text, ve kterém jsou důležité pasáže zvýrazněny tučným písmem. Další části textu jsou psané kurzívou, kde se objevují spíše doplňující informace. Na konci textu se nachází odstavec s úvodním pokynem „ZAPAMATUJTE SI“, kde jsou shrnuta podstatná fakta kapitoly. Poslední částí každé kapitoly jsou cvičení, která mají za úkol zopakovat probrané učivo. Nejčastěji jsou konstruovány tak, aby žáci pracovali s atlasem. Obsah textové části není tak rozsáhlý a vyčerpávající, jako tomu je například u již zmíněné učebnice nakladatelství ČGS, ačkoliv na první dojem se jí z hlediska rozsáhlejšího zastoupení textu velmi podobá. Kompozice dílčích kapitol odpovídá přibližně padesáti procentům čistého výkladu látky a padesáti procentům doplňujícím částem, jako jsou otázky, úkoly a fotografie.

Kapitola „Amerika“ je rozdělena do 7 částí, kde každá podkapitola nese název řešeného územního celku. První část nese název „Amerika“. Úvodní odstavce popisují rozlohu a polohu kontinentu. Jsou zde zmíněny litosférické desky, na kterých se světadíl rozprostírá a následně text v souvislosti s deskami přechází k pohoří. Zmíněny jsou teplotní pásy, ve zkratce pak vodstvo (největší řeky) a tučně výtiskované pojmy jako

prérie, pampy, campos a llanos. V závěru kapitoly je datum založení Yellowstonského národního parku a státy, jež se v Americe nacházejí.

Druhou podkapitolou je „Kanada“. Prvotní informace pojednávají o rozloze a poloze státu. Další odstavec se věnuje podnebí. Jsou v něm zmíněny oblasti s dlouhodobě zamrzlou půdou. Poté je v další části popsáno kanadské hospodářství, ve zkratce obyvatelstvo a závěrem největší města. Stát USA je rozdělen do dvou podkapitol – „USA – státní zřízení a přírodní podmínky“ a „USA – lidé a hospodářství“. V úvodním odstavci jsou Spojené státy americké představeny jako světová velmoc v čele G8, číselně je popsána rozloha a počet obyvatel. Zvýrazněno je hlavní město a dále se odstavec zabývá pohořím (uvedena nejvyšší hora Mount Mac Kinley). Podkapitola zaměřující se na obyvatelstvo a hospodářství začíná informacemi o původním obyvatelstvu a pojednává o současné populační struktuře. Ze zemědělství jsou uvedeny významné oblasti (kukuřičný, pšeničný a bavlníkový pás). Podstatně velká část textu je věnována americkému průmyslu. V závěrečné části je pozornost věnována dopravě.

Zbývající tři podkapitoly se soustředí na Mexiko a státy Jižní Ameriky – Brazílii a Argentinu. Názvy těchto podkapitol korespondují s již zmíněnými státy.

DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P. (2005): Zeměpis 7: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Fraus, Plzeň. 128s.

Kompozici této učebnice pro kapitolu Amerika považuje autorka za velmi zdařilou. Na začátku kapitoly je úvodní text, který podává obecné informace a měl by žákům ve zkratce představit následující téma. Každou vnější stranu lemují modré okraje, ve kterých se nacházejí další doplňující údaje, otázky a úkoly k tématu. Grafická úprava je velmi přehledná a to především díky použití symbolů, které představují určité pokyny pro žáky a odkazují na další zpracování učiva ve formě úkolů (domácích, praktických nebo určitých k řešení přímo v hodinách), skupinových prací či práce s mapou. Pod symbolickým značením jsou zahrnuty také zajímavosti a otázky, jež mají podnítit žáky k diskuzi. Pod textovými částmi s obsahem učiva se nacházejí doplňující úkoly a otázky. Stěžejní pojmy v textu jsou označeny tučně. V učebnici dále pozorujeme velké množství obrázků a fotografií, nechybí zde ani mapy a grafy. Na konci každé kapitoly je umístěno shrnutí, otázky a úkoly, které se vážou k probrané kapitole. Textová část na první pohled není příliš vyčerpávající. Napomáhá tomu i samotné členění textu, kdy

není dána striktní forma (např. řazení do sloupků), ale text na sebe plynule navazuje v závislosti na uspořádání ilustrací a dalších doplňujících částí. Jak již bylo zmíněno, text tedy není nijak rozsáhlý a nezachází příliš do detailů, jako tomu je v učebnicích některých následujících nakladatelství (např. ČGS), ale i přesto jsou vylíčena všechna podstatná fakta, vztahující se k probírané látce.

Obsah učiva regionální geografie Ameriky je rozdělen do dvou kapitol. První kapitolou je „Amerika“, která je dále rozdělena do 4 podkapitol. První podkapitola nese název „Od vigvamů k mrakodrapům“ a jsou v ní nastíněna historická fakta, dále jména objevitelů jako Kolumbus a Vespucci. V závěru je odstavec s rozdělením kontinentu na Severní, Střední a Jižní Ameriku. Druhá podkapitola je nazvána „Po stopách objevitelů“. První odstavec se zabývá americkým kontinentem z pohledu povrchu. Druhý odstavec pak řeší konkrétněji pohoří Ameriky, zmíněny jsou Kordillery a Andy. Podkapitola „Přírodní poměry Ameriky“ zachycuje podnebí a přírodní krajiny. Jsou zde popsány podnebné pásy (například stepi tučně rozděleny na pampy a prairie), které jsou vyobrazeny i na mapovém výstupu. Pro porovnání jsou uvedeny čtyři klimadiagramy amerických měst. Dalším oddílem podkapitoly je vodstvo. Tučně vytištěny jsou hlavní řeky, vodopády a jezera. Poslední podkapitola „Kdo jsou obyvatelé Ameriky“ se věnuje struktuře obyvatelstva od původního obyvatelstva, kolonizátorů, až po dnešní americkou populaci. V závěrečné části se objevuje odstavec podávající informace o rozšíření jazyků. V souvislosti s tímto je poté popsáno členění Ameriky na Latinskou a Anglosaskou.

Druhá kapitola je označena názvem „Americké regiony“. Prvotně se věnuje USA v podkapitole „USA – světová velmoc“. Na obrázcích jsou zobrazeny symboly USA jako vlajka a Socha Svobody. Úvodní odstavec podává základní informace. Rozloha a počet obyvatel nejsou vyjádřeny číslem, ale pouze slovně zhodnoceny (USA jako čtvrtá největší země, třetí místo v počtu obyvatel). Další odstavce se věnují hospodářství, výrobě elektrické energie a dopravní síti. Spojené státy jsou v následujícím textu rozděleny do třech regionů: východ a jih, střed, západ. Pro lepší představu je přidána i mapa znázorňující dané členění. Na další dvojstránce jsou tyto tři regiony podrobněji rozpracovány (zaměření především na hospodářství a důležité metropole). V poslední části věnující se USA je zmíněno národnostní složení americké populace a také další obecné kulturní poznatky. Na závěr jsou zde dva odstavce o zahraničním obchodu a americké armádě. Podkapitola, která je věnována Kanadě, nese název „Druhou největší zemí světa“. Struktura obsahu tématu je velmi podobná

předchozí podkapitole. V úvodní části jsou nastíněna základní fakta, poté jsou vypsána největší města. Následuje odstavec, ve kterém je rozebráno kanadské hospodářství. Závěrečná část je věnována dopravě. Na mapě jsou znázorněna kanadská teritoria a provincie.

„Americké regiony“ jsou dále rozděleny na podkapitoly, v nichž je věnována pozornost Mexiku, státům ležícím mezi Mexikem a Jižní Amerikou, ostrovům v Karibiku, Andským státům, Brazílii a jejím sousedním zemím a nakonec zemím Jižního rohu, jimiž jsou Paraguay, Uruguay, Chile a Argentina.

Nakladatelství Fraus dále k učebnici přikládá pracovní sešit a příručku pro učitele. Kohoutová (2005) volí skladbu jednotlivých kapitol pracovního sešitu tak, aby korespondovaly s učebnicí. Přírodní poměry jsou procvičovány za pomoci doplňování mapy a prací s klimadiagramy. Další strana je věnována otázkám týkající se fauny. Obyvatelstvo je možno zopakovat na cvičení s pojmy či mapou znázorňující kolonie. Úkoly řešící USA jsou založeny na doplňování pojmů a poté zakreslování zemědělských oblastí a průmyslových území do mapy. Při opakování tématu Kanady je též uplatněna práce s mapou a v závěru se nachází tabulka určená k doplnění kanadských provincií a měst. V příručce pro učitele Dvořák (2006) zachovává členění kapitol. Stejně tak i systém symbolů, který je užit v učebnici, je zachován i zde. Orientace se tak stává pro uživatele příručky snadnější. Dle názoru autorky práce se učitel může v souladu s předlohou v podobě příručky připravit na výuku učiva Ameriky daleko lépe a přesněji si připravit koncept dané vyučovací hodiny. Příručka dále odkazuje na zahrnutí průřezových témat, díky nimž se naplňují mezipředmětové vazby.

HOLEČEK, M., JÁNSKÝ, B., A KOL. (2001): Zeměpis světa 2: Učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství ČGS, Praha. 72s.

Grafické zpracování této učebnice je na první pohled odlišné například od učebnice zeměpisu z nakladatelství Fraus. V úvodu každé kapitoly se nachází odstavec s úryvkem z různých knižních publikací. Textová část je propracovanější, podrobnější, dominuje souvislý text, který je členěn do sloupků. Některé pojmy jsou označeny buď tučně anebo kurzívou. Objevují se zde jak obrázky, pod kterými je vždy delší popis, tak mapové výstupy, které jsou taktéž vždy textově zhodnoceny. Určitá část textu se objevuje buď v šedém, nebo žlutém rámečku. Ve žlutých rámečcích se neobjevují žádné stěžejní informace, ale spíše doplňující. Na konci kapitoly se nachází odstavec, který

rekapituluje pouze podstatné informace. V samém závěru jsou otázky a úkoly k probranému tématu.

Obsahově je Amerika dělena na část „Severní Amerika“ a „Jižní Amerika“. Severní Amerika se dále dělí do podkapitol. První z nich je „Světadíl velkých přírodních celků“. Zde jsou popisovány obecné geografické informace, ovšem daleko podrobněji, než je tomu u předchozí rozebírané učebnice od nakladatelství Fraus (př.: rozloha a jiné zeměpisné informace jako číselný údaj). V dalším odstavci je řešen povrch Ameriky, podrobněji jsou rozvinuta i konkrétní pohoří a nížiny. Další podkapitolou je „Podnebí, voda, živá příroda“. Podnebné pásy jsou popsány v jednom odstavci, následuje vodstvo, klasicky dělené na významné řeky, jezera. „Osvojování Severní Ameriky člověkem“ je podkapitola věnovaná osidlování kontinentu. Tučně označeno je například datum 1776. V této části dominují především historická fakta a nynější skladba obyvatelstva je posléze řešena až v následujících kapitolách.

S podkapitolou „Kanada – země javorového listu“ se poté dostáváme k regionálnímu členění. Opět se zde objevují obecné údaje popisující stát. Přiložena je mapa, na níž mohou žáci vidět rozdělení na provincie a teritoria. Pokračuje poučení o podnebí, reliéfu, dále pak odstavce o obyvatelstvu (dvojjazyčný stát). Popsána jsou významná města a v závěru je zmínka o hospodářství (bohatá naleziště surovin). Podkapitola „United States of America“ je členěna obdobně jako Kanada. Prvním bodem je tučně vytištěná zmínka o tom, že federace USA je tvořena 50 členskými státy a dále se USA v textu dělí na Východ, Střed a Západ. Tyto části jsou poté podrobněji popsány od polohy, povrchu, podnebí, průmyslové a zemědělské oblasti, až po významné metropole. V šedém rámečku jsou pak vybraná města podrobněji popsána. Jak je již z názvu „Hospodářský obr“ zřejmé, hlavním obsahem této podkapitoly je národní hospodářství. Vyjmenovaná jsou hlavní průmyslová odvětví a soustředění průmyslu (v šedém rámečku jsou zmíněny průmyslové aglomerace), dále text pokračuje odstavcem o americkém zemědělství (v šedém rámečku opět vyjmenovány zemědělské oblasti), pozornost je věnována také dopravní síti. Poslední podkapitolou, kterou autorka podobněji rozebere je „Mnohonárodnostní stát“. Obsah obecně pojednává o původním obyvatelstvu a přistěhovalcích z různých kontinentů. V závěru se zabývá hustotou osídlení USA.

Do části „Severní Amerika“ dále patří ještě „Mexiko – země na pomezí“ a „Středoamerické země“. Do druhé části tedy „Jižní Ameriky“ spadají podkapitoly: „Andy – páteř světadílů“, „Od pobřežních pouští k pralesům Amazonie“, „Osvojování

Latinské Ameriky“, „Karibské státy“, „Brazilské protiklady“, „Andské státy“ a „Země jižního rohu“.

SVATOŇOVÁ, H., KOLEJKA, J., CHALUPA, P., HÜBELOVÁ, D. (2010): Zeměpis: Putování po světadílech 1. díl: Amerika, Afrika. Nová škola, Brno. 95s.

Učebnici z nakladatelství Nová škola shledává autorka jako velmi dobře zpracovanou. V každé kapitole se objevuje velké množství fotografií s popiskem, které tematicky doplňují textovou část. Zakomponovány jsou i satelitní snímky, které se ve zbývajících učebnicích (kromě učebnice z nakladatelství Prodos), ve kterých autorka prováděla rozbor, nevyskytovaly. Nechybí ani mapové výstupy či grafy. Vhodně zvoleny jsou také tabulky, kde jsou vypsány určité číselné či slovní údaje, a pro žáka se tak dané informace stávají daleko přehlednějšími. Zpracováním se daná učebnice velmi podobá učebnici od nakladatelství Fraus. Výhodou ovšem je podrobnější text, který ale není nijak složitě napsaný a žák díky němu získává větší rozhled. Na první pohled jsou strany velmi přehledné. K tomu přispívá především použití rozdílné velikosti písma, kdy základní text podávající důležitá fakta je podstatně větší než text s doplňujícími údaji, úkoly apod. Určité výrazy jsou vtištěny tučně, kurzíva je zvolena v odstavcích se zajímavostmi. Dobře působí krátké nadpisy nad jednotlivými textovými úseky. Je zde také užito symbolů, vyskytujících se při vnitřních okrajích stran, jež mají za úkol usnadnit práci s učebnicí. Symboly označují úkoly vztahující se k probrané látce, zajímavosti, průřezová témata, ukázky z krásné literatury, návody na pozorování či projekty. Dále odkazují na práci s mapou, internetem a práci ve skupině. Symbolem jsou také označené otázky mezipředmětových vazeb. V dolní části každé strany jsou ve žlutém pruhu uvedena vždy dvě slovíčka, přeložená do angličtiny a němčiny, která souvisejí s předchozím textem.

Oddíl „Amerika“ je členěn do 6 kapitol. Za každou kapitolou je strana věnovaná opakování probraného učiva, která víceméně plní funkci pracovního sešitu. První kapitola se zabývá přírodními podmínkami Ameriky. Úvodní odstavec popisuje rozlohu a polohu kontinentu, následující odstavce podávají informace o členitosti a povrchu (vyjmenována jsou pohoří, nížiny). Podnebí a vodstvo jsou rozepsány už konkrétněji a přírodním krajinám je věnována podstatně velká část kapitoly. Jednotlivá vegetační pásma mají své vlastní odstavce, v nichž je zmíněna odpovídající fauna a flóra. V další kapitole je soustředěno učivo o obyvatelstvu, počínaje objeviteli Ameriky, původním i současným obyvatelstvem (rasové složení, jazyk, náboženské vyznání), až po sídelní

system. Americké hospodářství je v další kapitole členěno do čtyř částí: zemědělství (hlavní plodiny), průmysl a nerostné suroviny, doprava (uvedeny jsou všechny významné druhy) a závěrem krátká část o školství, zdravotnictví, vědě a výzkumu.

Konkrétní územní členění kontinentu začíná čtvrtou kapitolou, která se zabývá Severní Amerikou. Prvním uvedeným státem je Kanada. V úvodu se objevují obecná fakta, následující text je věnován struktuře obyvatelstva a sídlům. V závěru je pak odstavec o kanadském zemědělství a průmyslu. Struktura podkapitoly „Spojené státy americké“ je podobná Kanadě, ale obsahově je rozsáhlejší. V první části jsou nastíněny přírodní podmínky, dále pak obyvatelstvo a sídla. Hospodářství je v částech zemědělství a průmysl zpracováno celkem podrobně. Krátký odstavec popisuje dopravní systém. V druhém oddílu podkapitoly je rozděleno území USA na 4 regiony: východ, jih, střed a západ plus navíc Aljaška a Havajské ostrovy. V jednotlivých jsou shrnuta podstatná fakta odpovídající dané územní části.

Střední a Jižní Amerika je dále rozebrána v následujících dvou kapitolách. Pokud se zaměříme na konkrétní státy, jsou v kapitolách zpracovány poměrně podrobně (např. popsány státy Střední Ameriky), což jsme v učebnicích ostatních nakladatelství, kde autorka prováděla rozbor, příliš nepozorovali.

VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M. (2001): Zeměpis 3: Zeměpis oceánů a světadílů 2 s komentářem pro učitele. Prodos, Olomouc. 134s.

Učebnice nakladatelství Prodos se zpracováním velmi podobá učebnicím z nakladatelství Fraus a Nová škola. Stejně jako v již zmíněných učebnicích je zde využit systém dvojstran, díky němuž se dané učivo jeví jako přehlednější. Prodos doplňuje učebnici komentáři pro učitele, které jsou v textu vyznačeny kurzívou v růžové barvě. Nechybí zde obrázky, mapy, stejně tak ani družicové snímky. Výjimku tvoří grafy a tabulky, které se sice na několika stranách objevují, ale pouze v minimálním počtu. Na vnějších okrajích jsou ve žlutém pruhu většinou fotografie, popisky, jež k nim náleží nebo komentáře pro učitele. Textová část je rozpracovaná velmi přehledně. Stěžejní pojmy jsou vyznačeny tučně. Základní text není nijak složitě psaný, i když jeho obsah je na první pohled o něco hutnější než v učebnicích zmíněných na začátku odstavce. K přehlednosti přispívají také modré podnadpisy jednotlivých částí kapitoly, či úseky s barevně odlišeným písmem, jež slouží k připomnění si předchozího učiva („Co už víme...“), zapamatování nejdůležitějších informací („Zapamatujte si...“) a také

opakování formou otázek a úkolů. Na začátku každé podkapitoly je text psaný kurzívou, jehož je úkolem je uvést žáka do probíraného tématu.

Amerika je strukturálně členěna na 3 hlavní kapitoly a to: „Světadíl Amerika“, kde je řešen světadíl v obecném pojetí od povrchu až po obyvatelstvo, dále pak „Anglosaská Amerika“ se zaměřením na Kanadu a USA a „Latinská Amerika“, které je v porovnání s učebnicemi ostatních nakladatelství (mimo nakl. Nová škola) věnována relativně velká část. V kapitole jsou popsány všechny státy Střední a Jižní Ameriky.

První kapitola hned v úvodu zmiňuje objevitele Kryštofa Kolumba a Ameriga Vespucci. Po zhodnocení předchozích učebnic můžeme říci, že celkem tradičně pokračuje informacemi o poloze, rozloze a členění kontinentu. K části textu o pobřeží je přiložena tabulka s moři, zálivy, průlivy, poloostrovy a ostrovy. Podnebí a přírodním krajinám je věnována celá dvojstránka, již dominují mapy znázorňující danou problematiku. Samozřejmě nechybí ani textová část. Kapitulu uzavírá obyvatelstvo, jemuž je též věnována dvojstrana. Autorka kladně hodnotí přidaný graf, ve kterém je zobrazeno dělení rasové skladby – „Američtí míšenci“.

Druhá kapitola nezačíná „klasicky“ Kanadou (jak tomu bylo u předchozích učebnic), ale obecnými fakty, zaměřujícími se především na hospodářství a ekonomickou mezinárodní spolupráci. Kanada je uvedena a v úvodním odstavci prezentována jako „Kolébka ledního hokeje“. Poté se v další části věnuje přírodním podmínkám, okrajově vodstvu, dále pak obyvatelstvu, hospodářství a krátce také cestovnímu ruchu. USA je rozebráno daleko podrobněji. V odstavci věnujícímu se povrchu jsou tučně zvýrazněna pohoří, pánve a nížiny. Hospodářství USA je rozděleno na průmysl (tučně zvýrazněny průmyslové oblasti) a zemědělství (opět zvýrazněny 3 hlavní oblasti – pásy). Toto téma uzavírají krátké odstavce o službách a mezikontinentální spolupráci. Poslední dvojstranu tvoří údaje o obyvatelstvu. Na začátku se pojednává o multikulturním složení americké populace (původní obyvatelé, přistěhovanci, rasová odlišnost). Dále navazují odstavce o vládním systému mezinárodní politice. Závěrečná část je věnována sídelnímu systému.

Nakladatelství Prodos k učebnici přidává i pracovní sešit. Voženílek a kol. (2001) používá v pracovním sešitu stejné dělení kapitol jako je tomu v učebnici. V kapitole pojednávající o povrchu a vodstvu jsou úkoly zaměřující se především na ostrovy a poloostrovy, státy a jejich hlavní města, dále také na pohoří. K procvičování daných znalostí dochází ve formě doplňování různých tabulek či spojování určitých pojmů. Téma podnebí je přiblíženo na diagramech, jež mají za úkol žáci sestavit.

Obyvatelstvo je řešeno pomocí mapy, do které by se měly vyznačit příslušné jazyky a dále dvou tabulek, u kterých se rovněž předpokládá práce s mapou. Kanada je opakována prostřednictvím doplnění mapy, různých doplňovaček a v závěru pak zodpovězením krátkých testových otázek. V části zabývající se USA se také pracuje s mapou, tentokrát zaměřenou na vodstvo, a diagramem využití půdy. Na americké hospodářství je vytvořena hra scrabble. V závěrečné části věnující se obyvatelstvu je prvním úkolem vybarvit vlajku USA, poté doplnit mapu členských států dle atlasu a nakonec je zde opět část s krátkým testem. Latinská Amerika je dále procvičována na následujících stranách.

ARREOLA, D., D., DEAL, M., S., PETERSEN, J., F., SANDERS, R. (2012): Geography. Houghton Mifflin Harcourt, USA. 739s.

Zpracování učebnice z amerického nakladatelství Holt McDougal se od českých nakladatelství značně liší. V úvodu každé kapitoly/lekce je krátké shrnutí neboli náhled, čím se bude následující část primárně zabývat. Po stranách se objevují základní otázky k tématu a přiložené otázky odkazující na geografické myšlení. Dalšími doprovodnými texty jsou hlavní myšlenky, doplňující fakta a pojmy. V doprovodných textech se často odkazuje na internetové zdroje, i otázky k tématu často nabádají žáky k jejich zodpovězení prostřednictvím samostatného vyhledávání odpovědí na internetu. Poměrně velkou část zaujímají fotografie s popisky, grafy a především různé druhy map. Dovednostem zaměřujícím se na čtení z map a grafů je v učebnici přikládána obecně značná pozornost. Nadpisy a podnadpisy jsou barevně rozlišeny, stěžejní pojmy v textu jsou podtrženy a tučně zvýrazněny. Hlavní textová část je přehledná a členěna do sloupků. Text je doprovázen mapovými výstupy, které pomáhají daný obsah textu lépe pochopit prostřednictvím prostorových představ. Na konci každé kapitoly je několik stran určených k opakování získaných znalostí formou otázek, úkolů a práce s mapou.

Učebnice je členěna do deseti lekcí (*units*), které se soustřeďují na jednotlivé kontinenty či části kontinentů. Lekce se dále dělí na celkem 32 kapitol, kdy přibližně na jednu lekci připadají tři kapitoly. Součástí učebnice je také atlas, příručka k rozšíření dovedností, slovník a rejstřík. Struktura jednotlivých kapitol připadajících na danou lekci je v učebnici víceméně neměnná. Téma lekce je rozebíráno z pohledu fyzické geografie, sociální geografie a charakteristiky současných problémů.

Lekce zabývající se Severní Amerikou je členěna dle již zmíněného vzorce. V úvodních stranách, jež jsou náhledem do tématu, se objevují pojmy, které odkazují na otázky terorismu, rozmanitou společnost či „*urban sprawl*“ – rozšiřování měst. Kapitola zabývající se fyzickou geografii USA a Kanady se v obsahu textu podrobně zaměřuje na povrch Severní Ameriky, přírodní zdroje, dále pak na klimatické poměry a vegetaci. Poslední část se věnuje interakcím mezi člověkem a životním prostředím z hlediska osídlení a zemědělství. Příkladem může být otázka, která nabádá žáky k uvědomění si, jaké změny v životním prostředí nastaly, vlivem růstu měst či rozšiřováním zemědělské krajiny. Kapitola sociální geografie se v úvodu zabývá historií a vládním systémem USA. Hospodářství je rozděleno na části věnující se průmyslu, zemědělství a ekonomice. Spojené státy americké jsou poté v učebnici rozděleny na subregiony, kterým je věnována pozornost na několika dalších stranách. Při studiu Kanady jsou též uplatněny zmíněné kategorie charakterizující tento stát. V závěrečné kapitole se upíná pozornost na současné problémy USA a Kanady, jež byly uvedeny na začátku lekce.

Na základě rozboru, který byl proveden mezi českými učebnicemi, můžeme konstatovat, že uvedené učebnice jsou založeny na stejných principech. Větší rozdíly můžeme pozorovat pouze ve skladbě základní textové složky a uplatnění složek mimotextových, jimiž se podrobněji zabývá Valenta (1996). Základní rozdíly tedy nacházíme v množství a podrobnosti textu, kdy v učebnicích z nakladatelství SPN a ČGS převažuje propracovanější textová část, zatímco nakladatelství Fraus, Nová škola a Prodos jsou charakteristické nepříliš vyčerpávajícím textem. Dále jsou v učebnicích nakladatelství Fraus a Nová škola zakomponovány prvky, které slouží k lepší orientaci a přehlednosti jako jsou např. symboly. K lepší orientaci přispívá i systém dvojstran. Obsahová podoba učiva se víceméně neliší. Americký kontinent je většinou charakterizován zpočátku na základě fyzickogeografických a poté socioekonomických poměrů. Nutno podotknout, že při rozboru českých učebnic pracovala autorka se staršími vydáními. V novějších vydáních dochází k aktualizaci dat a též se liší svým propracováním a grafickou úpravou. Faktické údaje zůstávají zachovány. Za stěžejní, autorka pokládá porovnání s analyzovanou americkou učebnicí. Je důležité zmínit, že i když je obsah učiva „Ameriky“ založený na víceméně stejných zeměpisných faktických údajích a pojmech (americká učebnice ovšem logicky zachází do daleko větších podrobností), v amerických učebnicích dochází nejen k neustálému propojování znalostí

a uplatnění různých pohledů („*A Human Perspective*“ v úvodu každé kapitoly), ale i propojování dalších složek (již zmíněný příklad růstu měst či rozšiřování zemědělské krajiny, které mají vliv na změny v životním prostředí anebo příklad vlivu urbanizace na růst ekonomiky, ale též na problémy spojené s rozšiřováním měst a jiné). Další součástí obsahu amerických učebnic, jež autorka hodnotí kladně, jsou otázky podněcující u žáků tzv. geografické myšlení, množství map a grafů, se kterými mají žáci možnost pracovat přímo v učebnici a zaměření na práci s internetovými zdroji.

6 POSTAVENÍ GEOGRAFIE V SYSTÉMECH ŠKOLSTVÍ V ČESKU, AMERICE A VELKÉ BRITÁNII

Změny, ke kterým došlo v postavení geografie v systému vědních oborů, popisuje Herink (2009). Jedna z hlavních změn se týká pohledu geografie, který se v průběhu času zužuje z objektu celé planety Země na její část - geografickou sféru a prostředí. Změnil se též i ráz poznávání v geografii, která se stala vědní disciplínou. Jako poslední důležitou změnu Herink uvádí praktické zaměření a měnící se význam geografie. Obecná geografie se specializuje na dvě základní disciplíny a to na fyzickou geografii a socioekonomickou geografii. K jejich vzájemnému střetu dochází právě v regionální geografii. Oblast výzkumu socioekonomické geografie, která úzce spolupracuje s ostatními přírodními a společenskými vědami, se ve vyspělých zemích vyčleňuje jako tzv. humánní geografie (Herink, 2009). Tento pojem můžeme pozorovat právě v americkém a britském kurikulárním dokumentu, jejichž hlavní principy jsou uvedeny v následující kapitole.

„Stejně jako geografie v systému vědních oborů, má také zeměpis (geografie) jako školní vzdělávací obor a následně konkrétní vyučovací předmět na základních a na středních školách nezastupitelné předpoklady zajišťovat propojení přírodních, společenskovedních, technických a dalších poznatků souvisejících s prostředím, s prostorem a časem.“ (Herink, 2009).

Herink (2009) dále poznamenává, že k integraci zeměpisu ve školách dochází zejména díky uplatnění průřezových témat. Výhodou zeměpisu je jeho široký záběr, díky němuž může v základním školním vzdělávání zastupovat základní poznatky těch vědních oborů, které nejsou zakomponovány. Příkladem může být sociologie, ekonomika, geologie či meteorologie.

Hynek, Vávra (2012) poukazují na fakt, že zatímco v českém vzdělávání je vyzdvihována role pedagogiky, role geografie je naopak potlačována. Geografické vzdělávání kladoucí důraz právě na roli geografie je typické pro Spojené státy americké a Velkou Británii.

Na pojetí geografického vzdělávání ve Spojených státech se zaměřuje Stoltman (2013), který se konkrétně zabývá iniciativami a trendy, prostřednictvím kterých došlo v americkém vzdělávání k zásadním změnám. Současné studium geografie podle Stoltmana (2013) ovlivnila především revize geografických Standardů v roce 2012.

Zatímco struktura geografického obsahu zůstala v revidovaných Standardech zachována, prostředky vedoucí ke studiu tohoto obsahu jsou novější a modernější. Došlo k zakomponování současných technologií, jako jsou geoprostorová data, webové mapování, DPZ (dálkový průzkum Země), GIS (geografické informační systémy), mapování pomocí geodetických přístrojů (př. chytré telefony) a další. Druhé vydání je více zaměřeno na rozmanitost geografie.

Bičík, Havlíček (2010) se ve svých článcích věnují výuce regionální geografie, kdy také odpovídají na otázky Chromého (2010). Ve školní regionální geografii by podle Bičíka měly být stanoveny cíle, které jsou značně odlišné od těch, které v českém prostředí po dlouhou dobu přetrvávaly. Zatímco dřívější názor uváděl do popředí znalost místopisných pojmů, dnešní cíle by měly na různých úrovních porozumět fungování současné společnosti v daných podmínkách a následně je dokumentovat na modelových územích. Havlíček doplňuje diskutované téma o cíle, kterých by mělo být ve výuce dosaženo. Za nejdůležitější pokládá cíl, aby bylo žákům umožněno podílet se na utváření výuky a pod vedením pedagoga v rámci skupiny či individuálně získávat přehled o vývoji, funkcích a problémech, ke kterým v regionech dochází. Dalším cílem by měla být schopnost, díky které na základě určité geografické znalosti, bude možno nalézat problémy regionů a prohlubovat tak jejich poznávání. Třetí cíl v podstatě navazuje na ten předchozí. Problémy by měly být zařazeny do regionálních a globálních souvislostí, což by mělo být zakončeno diskuzí. Bičík komentující výuku regionální geografie v českém a zahraničním prostředí dodává, že český systém je stále založen na základech popisného zeměpisu, zatímco v zahraničí převažuje problémové a výběrové pojetí, kdy je pozornost upoutána na určitý problém, jeho pochopení a zobecnění.

7 POSTAVENÍ A VÝZNAM UČIVA REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE AMERIKY V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH

7.1 Hlavní principy v rámci Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) je kurikulárním dokumentem, jež vychází z Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knihy). Rámcové vzdělávací programy vymezují obecné rámce a očekávané výstupy na daném stupni. Dále pak stanovují klíčové kompetence, cílová zaměření a obsahy jednotlivých předmětů. RVP ZV navazuje na etapu předškolního vzdělávání a zároveň se stává východiskem pro následující střední vzdělávání. Na úrovni jednotlivých škol představuje předlohu pro vytvoření vlastního školního vzdělávacího programu (ŠVP), který koresponduje s požadavky RVP ZV (Kol., 2016).

Podle Kol. (2016) jsou cílem vzdělávání právě klíčové kompetence, které žák během vzdělávání (předškolního, základního i středního) získá a jsou zároveň jakýmsi základem pro jeho budoucí životní rozvoj. „*Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.*“ (Kol., 2016).

Klíčové kompetence jsou v RVP ZV dle Kol. (2016) rozděleny na šest níže uvedených kompetencí, jež by měl žák po ukončení základního vzdělávání ovládat.

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

Na základě uvedených bodů v RVP ZV dle Kol. (2016) můžeme interpretovat jednotlivé kompetence k učení v souvislosti s tématem práce čili regionální geografii Ameriky. Podstatou kompetence k učení je samotná činnost žáka, který by měl především najít vhodný způsob učení se a osvojení si dané problematiky. V dnešní době existuje množství internetových zdrojů, kde žáci mohou nabyt informací, jež se

k vyučované látce vztahují. Popřípadě mohou dané téma lépe pochopit či z vlastní iniciativy rozšířit své znalosti z jiných zeměpisných literárních zdrojů. Důležitý je zde pozitivní vztah k učení.

Další kompetencí je kompetence k řešení problému. Zde by měl žák dokázat vytyčit určité zeměpisné problémy z amerického prostředí, samostatně je řešit, dokázat nalézt příčiny těchto problémů a zároveň navrhnout jistá řešení, za kterými si stojí a je schopen je obhájit.

Kompetencí komunikativní rozumíme to, jak je žák schopný interpretovat své myšlenky týkající se geografie Ameriky. Svě myšlenky si dokáže obhájit, argumentuje, ale zároveň by měl přijímat myšlenky ostatních. V tomto případě je při výuce vhodné vyvolat diskuzi, která žáky podnítl se k tématu vyjádřit.

Kompetence sociální a personální je úzce spojena s kompetencí komunikační. Je důležité, aby při práci ve skupině, byla respektována určitá pravidla, stejně tak jako úcta k druhým. Problematiku sociální komunikace je ve výuce poměrně dobře možné nastínit na příkladu amerického školství – školní uniformy, rovnoprávnost, rasismus. Základními body této kompetence jsou především týmovost a příjemná pracovní atmosféra, které by měly při výuce probíhat.

Kompetence občanská je z pohledu výuky zeměpisu taktéž velmi důležitá. Hlavní roli zde hrají pojmy jako národ, kultura, historické dědictví, jež jsou pro regionální geografii typické. Žák by měl pochopit základní společenské principy. V neposlední řadě být také obeznámen s aktuálními ekologickými a environmentálními problémy a projevit zájem o životní prostředí.

Poslední uvedenou kompetencí je kompetence pracovní, kdy žák na základě doposud získaných znalostí a zkušeností rozhoduje o jeho dalším profesním rozvoji.

Podle Kol. (2016) se v RVP ZV se vzdělávací obsah základního vzdělávání dělí na devět vzdělávacích oblastí. Ty jsou dále tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více vzdělávacími obory, které jsou obsahově blízké.:

1. Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
2. Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
3. Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
4. Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
5. Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

6. Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, **Zeměpis**)
7. Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
8. Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
9. Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Vzdělávací obor „Zeměpis“ je spolu s fyzikou, chemií a přírodopisem řazen do vzdělávací oblasti „Člověk a příroda“. V kontextu bakalářské práce je toto zařazení stěžejní, jelikož se jedná o druhý stupeň základní školy. Zeměpis je též zařazen do vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“. V tomto případě se ale jedná o první zeměpisné informace, ke kterým mají žáci přístup již na prvním stupni základní školy. Dle Hofmanna a kol. (2017) tato komplexní vzdělávací oblast definuje vzdělávací obsahy vztahující se k člověku, rodině, společnosti, vlasti, přírodě, kultuře a dalším subjektům. Předpokladem je získání dovedností pro praktický život. Vzdělávací oblast je rozdělena na pět tematických okruhů. Základní geografické znalosti, dovednosti a přístupy jsou přítomny v prvním okruhu, jež nese název „Místo, kde žijeme“. Převládající zastoupení učiva zeměpisu tedy pozorujeme na 2. stupni ZŠ, v již zmíněné vzdělávací oblasti „Člověk a příroda“. Vzdělávací obsah oboru „Zeměpis“ je v RVP ZV dle Kol. (2016) shrnut do 7 tematických okruhů:

1. Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie
2. Přírodní obraz Země
- 3. Regiony světa**
4. Společenské a hospodářské prostředí
5. Životní prostředí
6. Česká republika
7. Terénní geografická výuka, praxe a aplikace

Téma bakalářské práce, regionální geografii Ameriky, zařadíme do tematického okruhu „Regiony světa“. Výuka regionální geografie Ameriky je dle jednotlivých ŠVP na druhém stupni zařazena do 7. ročníků základní školy.

Dále jsou v dokumentu ke každému okruhu vypsány očekávané výstupy a předpokládané učivo. Žák by měl v části „Regiony světa“ v RVP ZV dle Kol. (2016) ovládat následující očekávané výstupy:

- rozlišit zásadní přírodní a společenské atributy jako kritéria, na základě kterých vymezi, ohraničí a lokalizuje regiony světa
- podle zvolených kritérií lokalizovat na mapách světadíly, oceány a makroregiony světa, porovnat jejich postavení, rozvojová jádra a periferní zóny
- porovnat a zhodnotit polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných států a makroregionů světa
- zvážit změny, jež ve vybraných regionech světa nastaly, právě probíhají nebo mohou nastat a jaká je příčina těchto změn

Pokud se nyní soustředíme na téma výuky regionální geografie Ameriky, můžeme dle výše zmíněných bodů podle Kol. (2016) v RVP ZV jmenovat několik příkladů. V prvním a druhém bodě výše zmíněných očekávaných výstupů můžeme jako konkrétní příklad uvést práci s mapou. Žák nejdříve lokalizuje světadíl Amerika a určí jeho polohu na zeměkouli. Dokáže do něj správně orientovat USA, zhodnotit polohu a rozlohu, popsat hranice daného státu. Pomocí mapy určí oceány, které americký kontinent ohraničují, státy se kterými USA sousedí atd. Následně na základě získaných znalostí umí porovnat USA s ostatními vyspělými státy světa, vytyčí periferní zóny a rozvojová jádra USA. Vymezuje USA na základě přírodních (různorodost přírodního prostředí, klimatu atd.), sociálních (urbanizace, mobilita), kulturních (skladba obyvatelstva, národnostní menšiny), společenských (otázka multikulturalismu), politických a hospodářských (průmyslové a zemědělské oblasti) atributů. Posledním bodem očekávaných výstupů je samotné uvažování žáka v souvislosti s daným tématem, kdy je schopen zhodnotit aktuální změny, k nimž dochází. V případě USA se zde nabízí otázka struktury obyvatelstva, konkrétně jak se měnila skladba obyvatel od původních osadníků, přistěhovalců v období kolonizace, až po dnešní multietnické složení Ameriky. Jako další příklad můžeme také zmínit změny, které nastaly v hospodářství USA, tedy ústup od průmyslu, zemědělství a nárůst aktivity ve službách. Ačkoliv hospodářský pokles priméru, sekundéru a nárůst terciéru je celosvětovým trendem vyspělých zemí, pro žáky druhého stupně základní školy je právě toto uvažování v globálním měřítku pro budoucí vzdělávání velmi důležité. USA je v tomto případě vhodným modelovým státem, ve kterém mohou žáci tyto ekonomické změny,

stejně tak jako změny populační či změny, které aktuálně nastávají v životním prostředí, pozorovat.

RVP ZV v neposlední řadě uvádí povinná průřezová témata, která jsou součástí základního vzdělávání a díky nimž dochází k upevnování mezipředmětových vazeb. *„Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“* (Kol., 2016). Uvedena jsou následující:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Výuku regionální geografie Ameriky bychom mohli zařadit do průřezového tématu „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“. Jedná se o téma, jež *„rozvíjí vědomí evropské identity při respektování národní identity“* (Kol., 2016). Zde by mohl být užít příklad evropské kolonizace amerického kontinentu nebo organizace, jejímiž členy jsou země Evropské unie, stejně tak jako zakladatelské Spojené státy americké – NATO, UNICEF. Dalším tématem je „Multikulturní výchova“. Multikulturní Amerika, etnické složení obyvatelstva, migrační trendy, které jsou v současnosti typické jak pro USA, tak Evropu, projevy rasové nesnášenlivosti. Všechna tato témata je možné zařadit v souvislosti s multikulturní výchovou v americkém i evropském prostředí. Jako poslední průřezové téma, kam je možné zařadit téma práce je „Environmentální výchova“. Otázky životního prostředí jsou diskutovány globálně. Proto se nabízí široké množství témat, která mohou být zahrnuta. Porovnání ekosystémů u nás a v Americe, jejich ochrana, ohrožování ovzduší v přelidněných a průmyslových městech, otázka obnovitelných zdrojů energie a další.

7.2 Hlavní principy v rámci Amerických geografických standardů vzdělávání

Americké geografické standardy – „*Geography for Life*“ byly poprvé vydány v roce 1994. K jejich revizi došlo o osmnáct let později, konkrétně v roce 2009. Americké geografické standardy se skládají ze tří komponentů, které dohromady tvoří pojetí o tom, co ve skutečnosti znamená být geograficky vzdělaný (NCGE, 2016).

Dle NCGE (2016) jsou prvním komponentem tzv. „*Geographic Perspectives*“ – čili geografické perspektivy/přístupy. Tato část pojednává o tom, že existují různé přístupy na nahlížení na svět. Její hlavní podstatou je naučit žáky chápat svět jak z prostorového hlediska, tak i z hlediska ekologického. Další částí je „*Geographic Knowledge*“ – znalost. Zde jsou vymezeny tři stupně, u nichž se předpokládá, že žák po jejich ukončení obdrží určitou znalost. Posledním bodem jsou „*Geographic Skills*“ – schopnosti/dovednosti. V tomto případě se jedná o pět zeměpisných dovedností, které jsou žáci na základě nabytých znalostí schopni vykonat:

- kladení/položení geografické otázky
- získání geografické informace
- organizace/uspořádání geografické informace
- analýza geografické informace
- zodpovězení geografické otázky

Tyto tři složky se vzájemně doplňují a neměly by být posuzovány odděleně. NCGE (2016) tento fakt dále rozvíjí a dokládá, že pokud se studenti učí jen geografický obsah, mohou sice být úspěšní v testech založených na faktech, ale ve výsledku nebudou schopni geograficky uvažovat v nových a rozdílných situacích. Lze tedy říci, že pokud se student zaměřuje pouze na samotné dovednosti bez uplatnění geografických pohledů, pak možná nebude schopný správně formulovat zeměpisnou otázku, jež vede k dalšímu zkoumání.

Vávra (2012a) popisuje zaměření Standardů na geograficky zasvěcenou osobu, která chápe prostorové interakce a dokáže využít geografické přístupy a dovednosti v určitých situacích. Primárně je upřednostňován smysl geografického vzdělávání, což znamená, že po získání znalostí a uplatnění kritického způsobu myšlení, se následně dosahuje cílů. Dále zmiňuje tři přístupy, které jsou ve Standardech uplatněny. Přístup horizontální a přístup vertikální se týkají hodnocených úrovní ve 4., 8. a 12. ročníku.

Jejich cílem je vytvoření sjednocené a progresivní struktury. Třetím přístupem jsou intelektuální dovednosti, které jsou reprezentovány slovesy: identifikovat, charakterizovat, konstruovat, analyzovat, vysvětlovat a hodnotit. Náplní jednotlivých standardů je úvodní esej, povinné znalosti, povinné dovednosti a také vzorové příklady. Doplňující položkou je slovník povinných pojmů.

Již zmíněné revizi Amerických standardů geografického vzdělávání se věnuje RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D z katedry geografie na Technické univerzitě v Liberci, kde porovnává původní verzi s druhým vydáním. Podle Vávry (2009) se zásadní změna se týká textové části, která je mnohem více přehledná. Důraz je kladen na jazyk, který se stává srozumitelným, jak pro žáky, rodiče i laickou veřejnost. Obecně srozumitelnějšími se stávají i odborné termíny, kdy jsou voleny jiné výrazy pro určité teorie. Významnou změnou je používání činnostních sloves, která byla již zmíněna v předchozím odstavci. Slovesa jsou strategicky zaměřena k dosažení vzdělávacího cíle, ke kterému je ale možno dojít odlišnými způsoby. Dalším bodem amerických Standardů je ústup od významu měřítka. *Důraz je kladený právě na rozdíly/diferenciaci, prostorové procesy a myšlení, opakovatelnost a prostorovou odlišnost (pattern) a implicitně se předpokládá, že použití měřítka vyplyne při používané vzdělávací činnosti.* (Vávra, 2009). To, co zůstalo nepozměněno, je uspořádání i obsah, stejně tak systém tří úrovní – čtvrtý, osmý a dvanáctý ročník, zůstává zachován. Dle Vávry (2009) se jedná o spirálový či vývojový přístup, kdy zvyšující se náročnost učiva koresponduje s kognitivním vývojem žáka.

Stoltman (2013) poukazuje na fakt, že zatímco struktura obsahu zůstala nepozměněna, prostředky vedoucí ke studii obsahu jsou novější a modernější. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, došlo k zakomponování současných technologií, jako jsou geoprostorová data, webové mapování, DPZ, GIS a další. Druhé vydání je též více zaměřeno na rozmanitost geografie.

Dokument je členěn na 6 základních elementů, které se dále větví na 18 standardů. Struktura jednotlivých standardů je vždy stejná. Každý standard je rozdělen do úrovní 4., 8. a 12. ročníku. V úvodu se vyskytuje obecná charakteristika, následují vybraná geografická témata, která obsahují souhrn očekávaných výstupů čili získané znalosti a dovednosti. V následující tabulce je zobrazeno členění dokumentu na základní elementy a jim odpovídající geografické standardy:

Tab. 3 - Struktura US standardů geografického vzdělávání

	Elementy	Standarty
1	Svět v prostorových termínech	Jak využívat mapy a další geografická znázornění, techniku k rozvoji prostorového myšlení, získávání a interpretaci informací
2		Jak užívat mentální mapy k uspořádání informací o lidech, místě a přírodních komplexech z prostorového hlediska (prostorovosti)
3		Jak analyzovat prostorové rozmístění obyvatelstva, geografických objektů a přírodních komplexů na zemském povrchu
4	Přírodní komplexy a regiony	Fyzická a humánní charakteristika místa
5		Lidé vytvářejí regiony k interpretaci geografického prostředí
6		Jak kultura a zkušenosti ovlivňují lidské vnímání přírodních komplexů a regionů
7	Fyzické systémy	Fyzické procesy formující prostorové odlišnosti zemského povrchu
8		Charakteristika a rozmístění ekosystémů a biotů na Zemi
9	Humánní systém	Charakteristika, rozmístění, migrace lidské populace na Zemi
10		Charakteristika, rozmístění a složitost kulturní mozaiky
11		Prostorové zákonitosti a sítě vzájemné hospodářské závislosti na Zemi
12		Procesy, prostorové odlišnosti a funkce lidského osídlení
13		Jaký vliv má spolupráce a konflikty mezi lidmi na podobu Země
14	Životní prostředí a společnost	Jak aktivity člověka modifikují životní prostředí
15		Jak fyzické systémy ovlivňují humánní systémy
16		Změny, k nimž dochází při posuzování, využívání a rozmístění přírodních zdrojů
17	Využití geografie	Jak použít geografii při interpretaci minulosti
18		Jak využít geografii při interpretaci současnosti a plánování pro budoucnost

Zdroj: Groll, 2012

V následující části se autorka práce bude věnovat standardům, které svým obsahem částečně souvisí s tématem bakalářské práce. Z osmnácti standardů bude pozornost zaměřena na tři standardy, jejichž souhrnný základní element nese název „Přírodní komplexy a regiony“. Jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci, jednotlivé standardy jsou rozděleny do úrovní 4., 8., a 12. ročníku. V porovnání s Českou republikou tedy 1. – 4. ročník odpovídá přibližně našemu 1. stupni, ročníky 5. – 8. přibližně odpovídají našemu 2. stupni a 9. – 12. ročník pak přibližně odpovídá studiu na střední škole. V souladu s tématem, jež je zaměřeno na 2. stupeň základní školy (v ČR), bude proveden rozbor očekávaných výstupů především u osmého ročníku. Obsah výstupů čtvrtého ročníku bude představen jen ve zkratce a dvanáctým ročníkem, jež v Americe odpovídá období střední školy, se autorka v nadcházejících odstavcích zabývat dále nebude. Je ovšem nutné podotknout, že regionální geografie USA jako taková není v amerických Standardech, u kterých autorka práce prováděla rozbor, obsažena v takovém konceptu, jako je tomu v tematickém okruhu „Regiony světa“ v RVP ZV. Regionální geografie Ameriky je částečně zahrnuta víceméně do všech standardů.

Standard č. 4 – Fyzická a humánní charakteristika míst

Standard pojednává především o prostoru jako takovém. Jak je již zřejmé z jeho názvu, zahrnuto je jak fyzicko-geografické tak socioekonomické pole působnosti. Zaměřuje se na prostorové vazby na Zemi a to zejména z hlediska pochopení a porozumění tomuto systému. Hlavním pojmem obsahu tohoto standardu je místo. Za stěžejní je považována určitá znalost míst, kterou by geograficky vzdělaní jedinci měli bezpochyby mít. Dále uvádí schopnost porovnat místa, jako jsou kontinenty, státy, regiony a další územní jednotky, na základě jejich fyzických a sociálních charakteristik. Dalším bodem je analýza změn území, k nimž dochází v průběhu měnícího se času. S tím souvisí následné hledání jejich příčin a zamyšlení se nad možnými důsledky. Pochopení těchto změn vede k dalším činnostem, jako je vyvození s tím souvisejících procesů a jevů, které se na daném území vyskytují, nebo v budoucnosti dojde k jejich rozšíření. Znalost daného území umožňuje lidem dále formovat svou identitu, ať už v měřítku osobnostním či národním. Porozumění faktům, která vysvětlují, proč jsou místa na naší planetě právě taková, jaká jsou, vede k upevnění vlastní identity a ztotožnění se s daným místem. Závěrem můžeme říci, že standard je koncipován především jako

pochopení problematiky systému prostorových vazeb, kde je ovšem za stěžejní pokládána charakteristika místa (NASA, 2013).

Dle National Geographic (2017) je na úrovni čtvrtého ročníku hlavní náplní popis a porovnání fyzickogeografických a humánních charakteristik různých míst. Na úrovni osmého ročníku by žáci měli umět vysvětlit, jak a do jaké míry může osobní, společenská nebo národní identita ztotožňovat člověka s daným místem. Jedním z příkladů je umět popsat a vysvětlit faktory, které přispívají k identitě, kterou člověk získá tím, že se na určitém místě nachází, žije zde (např.: Jižan, Texasan atd.). Dalším příkladem je umět vysvětlit jak identita ovlivněná místem vyplývá z charakteristiky místa (např.: ekologičtí Inuité severozápadní Kanady). Dále by měli umět uvést způsoby, jak fyzické a sociální procesy působí a tím pádem nějakým způsobem mění místa. K fyzickým procesům jsou uvedeny tyto příklady: jak se mění místa v blízkosti řek, klimatické změny, jež působí na místa a další. U procesů sociálních je příklad mostu, jehož vybudováním dojde k propojení dvou měst. Žáci by měli vysvětlit, jak tato skutečnost vyvolá změny v daných městech.

Standard č. 5 – Lidé vytvářejí regiony, aby vysvětlili složitosti Země

Pátý standard se zabývá především regionalizací. Ústřední roli zde hraje pojem region. Studenti by měli pochopit zásadní podstatu regionu a smysl procesu regionalizace. K posuzování a rozlišení regionů, jejich účelu, procesu utváření atd. mohou využít jak prostorová kritéria, tak kritéria vymezená na základě jiných hodnot. Definice regionu poté může být provedena třemi různými způsoby. Prvním z nich je formální region, který je charakterizován na základě společných vlastností ať už fyzických či sociálních. Uvedeny jsou například regiony, které jsou vymezeny na základě politické identity, klimatu, obyvatelstva a jiné. Druhým typem jsou tzv. funkční regiony, tedy regiony, které jsou organizovány kolem hlavního centra a oblasti obklopující toto centrum, jež s ním jsou navzájem provázány určitými systémy. Posledním typem je region, který je formulován na základě lidského vnímání, jeho pocitů a postojů vůči dané oblasti, kdy si lidé vytvářejí určité mentální mapy. V potaz se musí brát jejich vzájemná provázanost a změny, k nimž v průběhu času dochází. Na základě určení vlastností u jednoho regionu, pak mohou studenti odvodit tyto charakteristiky i u jiných regionů ve světě a aplikovat tak dané znalosti, které již dříve získali. Pokud tedy studenti porozumí pojmu region,

mohou nadále uplatnit geografické znalosti a dovednosti k řešení dalších otázek souvisejících s danou problematikou (NASA, 2013).

National Geographic (2017) uvádí, že na prvním stupni by žáci měli umět popsat a rozlišit významy rozdílných regionů. V tomto případě se předpokládá využití mapy. Na druhém stupni by měl žák umět vymežit formální, funkční a percepční region podle různých faktorů (konkrétní příklad: ovocný pás v jihovýchodním Michiganu je funkční region). Dalším příkladem je analýza map s regionální tematikou, na základě níž se podle mapy vytyčí region. Dále by měl žák umět vymežit region a vysvětlit změny, které v regionu či v průběhu jeho hranic nastaly. Příkladem může být vysvětlení, jak se regionální hranice a jména států měnily v průběhu času nebo jak etnické skupiny pohybující se uvnitř nebo vně městských čtvrtí způsobují změny v názvech, hranicích a charakteristikách čtvrtí.

Standard č. 6 – Jak kultura a zkušenosti ovlivňují lidské vnímání míst a regionů

Náplní šestého standardu je vnímání míst a regionů, které posuzujeme na základě objektivního a subjektivního pohledu. Obě sféry se ale vzájemně ovlivňují. Standard se zaměřuje na myšlenku, že lidé mají odlišné pohledy na různá místa. Například lidé žijící v určité oblasti, budou dané místo vnímat jinak, než ti, kteří na tom stejném místě stráví čas za účelem turismu. Studenti by tedy měli rozumět faktorům, které ovlivňují jejich prostorové vnímání a tím pádem by měli pochopit, že jejich nahlížení na určité místo nebo region bude v kontrastu s nahlížením na totéž místo jinou osobou či skupinou jiné kultury. Z toho vyplývá, že i rozdílné hodnoty ostatních, ať už jednotlivců nebo skupin, by měly být pochopeny. Tento předpoklad je v dnešním multikulturním světě velmi důležitý. Cílem je představit fungující společnost a postupnými kroky studenty do takové společnosti začleňovat (NASA, 2013).

National Geographic (2017) dále uvádí, že studenti by měli být schopni popsat, jak jsou jejich pohledy na místa a regiony založeny. Měli by porozumět rozdílnosti pohledů, jež jsou založeny na přímé zkušenosti, jako je místo bydliště či cestování, nebo na nepřímé zkušenosti zahrnující média, knihy atd. Pohledy, jež získali na základě vlastní zkušenosti, by měli následně porovnat s možnými stereotypními pohledy studentů v regionech Ameriky. Uvedeny jsou konkrétní příklady jako západ – otevřený a rozlehlý region, nebo východní pobřeží, které je hustě osídlené. Dále by měli umět analyzovat způsoby, kterými lidé mění své názory na určitá místa a regiony.

Předpokládá se, že změna názoru vznikla na základě nějakého předchozího kontaktu s lidmi jiného názoru nebo jako výsledek mediálních zdrojů, jež člověka ovlivňují. Zmíněno je i cestování, které je též předpokladem pro změnu pohledu na dané místo či region. V tomto případě se zohledňuje osobní zkušenost. Posledním uvedeným bodem je zkoumání informací, které mají efekt na změnu pohledu na místo nebo region (př.: informace od rodiny a přítel, cestovní průvodci, dokumenty o cestování).

7.3 Hlavní principy v rámci Kurikula geografie ve Velké Británii

Medlík (2011) uvádí, že v roce 1988 bylo zavedeno ve Velké Británii Národní kurikulum („National Curriculum“). Dokument vymezuje základní vyučovací předměty a jejich obsahy spolu s klasifikačními kritérii, obecné požadavky na výuku, základní vzdělávací cíle a v neposlední řadě také evaluační a cílové standardy vzdělávání. V rámci dokumentu jsou přítomny studijní programy vyučovacích předmětů, jejichž hlavní úlohou je vytyčení strategického plánu výuky v jednotlivých klíčových obdobích. Národní kurikulum je také podkladem pro budoucí plány vyučování.

Návrhem pro anglické geografické kurikulum v roce 2009 byl manifest, který nese název „*A Different View*“ (v překladu Jiný pohled), jehož autorem je D. Lambert. Z názvu je patrné, že do jisté míry bude korespondovat s obsahem a hlavní myšlenkou tohoto geografického manifestu. Autor klade a zodpovídá dvě otázky, jež jsou konstruovány: „Co je odlišný pohled?“ a „Proč zrovna takový pohled?“. Lambert vysvětluje otázku odlišného pohledu jako projev něčeho, čemu věříme a zaměřujeme tím naše priority a zájmy. Jiný pohled je podle Lamberta ujistěním, že geografie má své místo ve vzdělávání (Vávra, 2012a).

Vávra (2012a) na portálu RVP dále vysvětluje příznačný způsob výuky světových regionů v Británii. Je nutné podotknout, že Vávra vychází z navrhovaného dokumentu „*The Geography National Curriculum, GA Curriculum Proposals and Rationale*“ z roku 2011. Tento trend je ovšem přítomný i v současném dokumentu.

„V tématu „Širší svět“ (KS2: 11letí) se doporučuje učit přehled o kontinentech a oceánech zkoumáním dvou až tří států a hlavních charakteristik, například tropické/polární klima, oblasti přírodních rizik a další. Pro 14leté (KS3) se doporučuje ve „významných místech světa“ lokalizovat významná místa světa a propojovat je s hlubšími znalostmi a chápáním alespoň jedné velké země nebo regionu, které jsou významné v současném světě (např. USA, Čína, Střední Východ, Jižní Afrika). V dalším

tématu „Chápání vzájemných vztahů ve světě“ jde o chápání podobnosti, včetně hlubšího studia, výrazně jiných států s odlišnými kulturními, sociálními, ekonomickými nebo environmentálními charakteristikami, např. Indie, Afghánistán, státy Střední Ameriky, středoasijské republiky.“ (Vávra, 2012a).

Anglické národní kurikulum se skládá ze studijních programů a cílových požadavků na úrovni všech čtyř klíčových etap. Pro připomenutí autorka práce ještě jednou popisuje strukturu klíčových etap dle International Student (2017):

1. Key Stage 1: 1. – 2. třída (1. stupeň ZŠ)
2. Key Stage 2: 3. – 6. třída (1. stupeň ZŠ)
3. Key Stage 3: 7. – 9. třída (2. stupeň ZŠ)
4. Key Stage 4: 10. – 11. třída (2. stupeň ZŠ)

Kurikulum je dále rozčleněno na jednotlivé předměty. Geografie je přítomna v prvních třech klíčových obdobích. Hynek, Vávra (2012) popisují náplň učiva v jednotlivých klíčových etapách. V prvním klíčovém období (ve věku 5 – 7 let) se žáci mají učit geografickému popisu. Předpokladem tohoto období je i rozvoj jazykových dovedností v jednoduchých zeměpisných pojmech jako je například silnice, řeka či kopec. Dalším bodem je mapování místa – hřiště, kde si děti hrají. V druhém období (ve věku 7 – 11 let) začínají získávat první poznatky ze studia cizích zemí světa. Dále se zabývají tematickým studiem řek, počasí, osídlení a změn, ke kterým dochází v životním prostředí. Třetí klíčové období (věk 11 – 14 let) je charakteristické úvodem do geografické metodologie. Žáci se v tematickém studiu seznamují se základními informacemi o tektonických a geomorfologických procesech, získávají poznatky o počasí a podnebí, ekosystémech, obyvatelstvu a osídlení, dále také získávají přehled o hospodářství, ekonomickém rozvoji a problémech spojených s životním prostředím. Žáci pokračují ve studiu cizích zemí a navazují na předchozí etapu.

Department for Education (2013) na oficiálních internetových stránkách vlády Spojeného království představuje strukturu Národního kurikula v Anglii. Pro předmět geografie (stejně tak jako pro ostatní předměty) je v dokumentu vypracován studijní program, který je členěn do následujících čtyř bodů:

- účel obsahu učiva (Purpose of study)
- cíle/zacílení programu (Aims)

- cíle, kterých má být dosaženo (Attainment targets)
- instrukce vedoucí k realizaci předpokladů programu (Subject content)

V kontextu bakalářské práce se autorka bude zabývat zejména geografických kurikulem pro druhou klíčovou etapu, které odpovídá prvnímu stupni základní školy v České republice a je zde zakomponováno učivo Ameriky.

Department for Education (2013) dále uvádí, že v rámci studia geografie v druhém období by žáci měli rozšířit své vědomosti vztahující se k Evropě a Severní a Jižní Americe. Učivo zahrnuje především umístění a charakteristiku nejvýznamnějších světových lidských a fyzických vlastností. Žáci by měli v tomto období obdržet tzv. location knowledge (prostorovou znalost/znalost územních lokací). S použitím mapy by měli lokalizovat státy v Severní a Jižní Americe a Evropě. Pozornost by měli směřovat především na klíčové lidské a fyzické vlastnosti, státy a jejich hlavní města a oblasti životního prostředí. Dále by měli obdržet tzv. place knowledge (znalost místa). Měli by na základě předchozího učiva sociální a fyzické geografie Spojeného království, pochopit a aplikovat zeměpisné podobnosti a rozdíly na evropských státech a zemích Severní a Jižní Ameriky. V oblasti fyzické geografie by měli dokázat popsat rozumět klíčovými aspekty daného území zahrnující klimatické oblasti, vegetační pásy a biomy, dále řeky, pohoří, sopky a zemětřesení. V oblasti sociální geografie jsou hlavními body: hospodářství včetně obchodních vazeb a rozdělení přírodních zdrojů, typy osídlení a využití půdy. Učivo je doprovázeno používáním školních pomůcek, jako jsou mapy (i digitální), atlasy a glóby. Dále se uplatňuje práce v terénu, kdy sami žáci sbírají data a zaznamenávají a prezentují získané údaje. Využívají k tomu různé metody včetně digitální technologie, konstrukce grafů a další.

V obsahu třetí klíčové etapy, která u nás odpovídá druhému stupni základní školy, je též zakomponováno učivo regionální geografie. Jejím cílem je rozvíjet znalost o umístění celosvětově významných míst, včetně vymezení jejich fyzických a humánních charakteristik. Dalším cílem je pochopit procesy, které vedou ke klíčovým fyzickým a humánním vlastnostem světa. Uvedeny jsou dovednosti, které je třeba v kontextu obsahu naplňovat. K tomuto dochází formou shromažďování a analýzy dat, získaných při práci v terénu, díky nimž žáci prohlubují své dosavadní znalosti. Dále se předpokládá práce s různými zdroji geografických informací, jako jsou mapy, diagramy, letecké snímky a GIS. Znalosti jsou v tomto klíčovém období zaměřeny na Afriku, Rusko, Asii a Střední východ (Department for Education, 2013).

8 ZAŘAZENÍ A POSTAVENÍ TÉMATU V RÁMCI ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU VYBRANÝCH ŠKOL V ČESKU – POROVNÁNÍ TEORIE S PRAXÍ

Školní vzdělávací program základního vzdělávání (dále ŠVP ZV) je dokument, který si každá škola vytváří sama na základě RVP ZV. Hofmann a kol. (2017) uvádí, že ŠVP ZV zastupuje autonomii vzdělávání ve školách, kdy se předpokládá zodpovědnost učitelů za výsledky vzdělávacího procesu. Dílčí myšlenkou ŠVP je motivovat učitele k vypracování svých vlastních nápadů týkajících se vzdělávání ve školách.

Řízené rozhovory probíhaly se třemi učiteli zeměpisu. Na základních školách byly provedeny dva řízené rozhovory a jeden rozhovor poskytl vyučující na gymnáziu. Autorka práce záměrně neuvádí jména škol ani učitelů, se kterými rozhovor probíhal. Jednotlivé navštívené školy, jejichž ŠVP měla autorka k dispozici, jsou označené jako škola 1, škola 2 a škola 3. Předmětem rozhovorů nebylo hodnocení kvality školních vzdělávacích programů ani porovnávání škol, z tohoto důvodu jsou uvedené informace anonymní. Hlavním záměrem bylo zjištění, jak ve skutečnosti výuka regionální geografie Ameriky na českých školách probíhá.

8.1 Postavení učiva „Ameriky“ ve školních vzdělávacích programech vybraných škol

ŠVP ŠKOLA 1

První vybranou školou úplná základní škola s devíti ročníky. Kapacita školy je cca. 960 žáků ve 41 třídách. Celkově připadají na jeden ročník 2 – 3 třídy.

Učivo sedmého ročníku je zaměřeno na zeměpis světadílů. Konkrétně se zabývá Amerikou, Asií a Evropou, kdy učivo Ameriky je soustředěno na fyzickogeografické a socioekonomické poměry a charakteristiku jednotlivých států. Mezi výstupy žáků 7. ročníku je zahrnuta regionalizace jednotlivých světadílů, kdy žáci v rámci daných regionů vytyčí společné znaky a jednotlivé regiony vzájemně porovnají. Žák nadále vyhledá a pojmenuje vybrané modelové státy, pojmenuje hlavní města států a jejich další významná města. Za použití mapy lokalizuje v jednotlivých světadílech hlavní oblasti soustředění osídlení a hospodářských činností. Práce s mapou se předpokládá při vyhledávání nejvýznamnějších oblastí cestovního ruchu. Dále se seznamuje s mezinárodními organizacemi a významnými geografickými pojmy. V modelových

státech a regionech popíše a porovná jejich sektorovou, odvětvovou a územní strukturu a tyto charakteristiky nadále uplatňuje v souvislosti s přírodními poměry. Závěrečným výstupem je opakování učiva, kdy si žák utřídí poznatky a vytvoří celkový náhled na geografické učivo. V průřezových tématech jsou uvedena témata jako otázky životního prostředí, formy vlády, kultura a tradice, rasismus či aktuální dění. S regionální geografii Ameriky se pracuje i prostřednictvím mezipředmětových vazeb v propojení učiva zeměpisu s matematikou (rozbor grafů, kartogramů), dějepisem (technické objevy, vývoj urbanizace), fyzikou (typy elektráren) a dalšími předměty (Kol., 2013a).

ŠVP ŠKOLA 2

Druhou vybranou školou je úplná základní škola s devíti ročníky, kdy na jeden ročník připadají dvě třídy. Kapacita ZŠ je 470 žáků. V současnosti ji navštěvuje cca 350 žáků.

Učivo zeměpisu v 7. ročníku je orientováno na světadíly Afrika, Austrálie a Oceánie, Amerika a Evropa. Amerika je v úvodu představena prostřednictvím obecných údajů o poloze, rozloze a členitosti kontinentu, dále se v učivu postupuje k fyzikogeografickým poměrům. Struktura učiva dále probíhá v následujícím pořadí – Kanada, USA (přírodní poměry, hospodářské regiony a obyvatelstvo), Mexiko, státy střední Ameriky a regiony Jižní Ameriky. V očekávaných školních výstupech žák dokáže popsat geografickou polohu Severní a Jižní Ameriky a vytyčí jejich společné znaky. Dále se orientuje na fyzikogeografickou sféru a regionalizaci amerického kontinentu. Prokazuje orientaci na mapě Ameriky a při práci s mapou dokáže vyhledat hlavní soustředění osídlení a hospodářských činností. Posledním uvedeným výstupem je pojmenování hlavních problémů a nalezení jejich možných příčin. V průřezovém tématu multikulturní výchova jsou uvedeny cizí jazyky s důrazem na jejich učení. Téma osobnostní a sociální výchova je reprezentováno tématy: lidská práva a tolerance v Americe a vedení k eliminaci projevů diskriminace a rasismu. Environmentální výchova je zastoupena tématem zabývajícím se životním prostředím respektive dopady lidské činnosti na životní prostředí. Jako příklad je uveden americký životní styl či tropický deštný les v Amazonii. Dalším tématem je otázka trvale udržitelného rozvoje (Kol., 2013b).

ŠVP ŠKOLA 3

V případě třetí školy se jedná o gymnázium poskytující čtyřleté anebo osmileté vzdělání. Povolená kapacita je 300 žáků.

Na gymnáziu je regionální geografie Ameriky začleněna do sekundy, což odpovídá 7. ročníku na ZŠ. Učivo má následující strukturu: Austrálie a Oceánie, Afrika, Anglosaská Amerika, Latinská Amerika, Asie. Obsah učiva Ameriky je dále dělen na jednotlivé státy amerického kontinentu. Dle uvedených výstupů žák charakterizuje státy a regiony prostřednictvím geografické terminologie, dále dokáže vymezit lokální specifika a interpretovat je v globálních souvislostech. Pozornost je dále soustředěna na funkce regionů, kdy jsou žáci schopni aplikovat své znalosti o daných funkcích globálně v systému přírodní sféry a antroposféry. Žák dále hodnotí dopady globální situace na region. Náplní uvedených průřezových témat jsou spíše záležitosti věnující se evropským otázkám (Kol., 2007).

8.2 Řízený rozhovor s učiteli zeměpisu

V jakém ročníku je vyučována regionální geografie Ameriky a jak velká časová dotace tématu „Amerika“ připadá?

Učivo regionální geografie Ameriky je probíráno v 7. ročníku. Na téma „Amerika“ připadají v průměru 2 měsíce časové dotace, kdy „Amerika“ je většinou náplní úvodních měsíců školního roku.

S jakou učebnicí žáci pracují a jak ji hodnotíte z hlediska obsahu učiva regionální geografie Ameriky?

Žáci ve škole 1 doposud pracovali s učebnicí zeměpisu z nakladatelství Fortuna – Zeměpis Ameriky, Asie a Evropy. Učební plány jsou zhotoveny podle této učebnice. Jelikož ale nemá v současnosti schvalovací doložku MŠMT, pracují nyní s učebnicemi z nakladatelství SPN – Zeměpis světadílů. Kniha vyučujícímu nevyhovuje, protože nekoresponduje s ŠVP školy. Kladně hodnotí pouze grafické zpracování, větší množství obrázkových ilustrací a fotografií. Žáci ve škole 2 pracují s učebnicí z nakladatelství Fraus – Zeměpis 7. Učitel zde hodnotí negativně zpracování fyzické geografie. Jinak je s učebnicí víceméně spokojený. S učebnicí z nakladatelství Fraus se též pracuje ve škole 3. Některá fakta jsou k učivu doplňována.

Jaké výukové metody a strategie volíte při výuce tématu „Amerika“?

Mezi metody, které učitelé obecně upřednostňují, patří frontální metoda, práce s powerpointovými prezentacemi či samostatná práce žáků např. formou vyplňování pracovních listů. Skupinová výuka či kooperativní vyučování jsou též učiteli využívány. Učitel ve škole 1 práci ve skupinách do výuky nezahrnuje. Ve škole 3 učitel zahrnuje také brainstorming.

Využíváte ve výuce regionální geografie Ameriky doprovodné materiály a jiné pomůcky? Pokud ano, jaké?

Dotazování učitelé se všeobecně snaží zahrnovat do výuky různé pomůcky. Jedná se především o použití různých map a atlasů, na které je kladen velký důraz. Dále jsou využívány učebnice, práce s prezentacemi a interaktivní tabule. Učitel ve škole 2 do výuky zařazuje různé kvízy, časté křížovky, doplňovačky a procvičovací cvičení. Ve škole 3 jsou zahrnovány i praktické ukázky, které s probíraným tématem souvisejí (př.: měna, výrobky atd.).

Zařazujete do výuky průřezová témata? Využíváte mezipředmětových vazeb?

Dotazování učitelé se v rámci možností snaží zařadit průřezová témata do výuky. Mezipředmětových vazeb je využíváno v rámci propojení s učivem dějepisu (indiáni, otroci), přírodopisu (rozmnožování úhořů v Sargasovém moři) či matematiky (měřítka, vzdálenosti). Škola 3 průřezová témata v souvislosti s „Amerikou“ nezahrnuje.

Pracujete v rámci tématu „Amerika“ s moderními prvky výuky (internet, Google Maps, DVD, interaktivní tabule, atd.)?

Mezi hlavní prvky učitel uvádí zejména interaktivní tabuli, kdy žáci pracují např. s powerpointovými prezentacemi. Používán je také internet. Učitel ve škole 1 zmiňuje dokumentární pořad Slavné dny na internetové televizi Stream.cz, který hodnotí velmi pozitivně.

Je v časové dotaci výuky tématu „Amerika“ věnován nějaký prostor aktuální situaci v regionu (politika, ekonomika, kultura atd.)?

Učitelé většinou uvádějí, že pokud jde o aktuálně důležité/významné téma (př. americké volby), snaží se ho do výuky vždy zakomponovat. Pravidelně zařazují alespoň stručně aktuality, které žáci zaznamenali prostřednictvím televize či internetu.

Můžete pracovat v úvodu učiva regionální geografie Ameriky s faktem, že žáci již mají nějaké znalosti o probíraném regionu?

Odpověď na tuto otázku je spíše negativní, až na školu 3, kdy učitel v úvodu hodiny zjišťuje, jaké znalosti či osobní zkušenosti žáci mají a setkává se faktem, že žáci jsou již informovaní. Ve školách 1 a 2 většina žáků přehled o „Americe“ nemá anebo má pouze minimální znalosti. Pouze několik jedinců má o probíraném tématu určité znalosti, které získali především z mimoškolních zdrojů, jako jsou například média a internet.

Můžete z Vaší praxe zhodnotit, zdali se žáci v obsahu učiva „Ameriky“ setkávají s nějakými problémy? Je naopak něco, co je ohledně tématu baví/zajímá?

Žáci dle názoru učitelů problém s učivem „Ameriky“ nemají. Naopak pokládají toto téma za celkově zábavné a celkově vidí daleko větší zájem žáků o geografii Ameriky než u ostatních probíraných kontinentů.

9 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ A POROVNÁNÍ PŘÍSTUPŮ K VÝUCE REGIONÁLNÍ GEOGRAFIE AMERIKY

Klíčovou částí bakalářské práce byla kapitola věnující se postavení významu regionální geografie Ameriky v kurikulárních dokumentech v Česku, USA a Velké Británii. Pro připomenutí uvádí autorka ve zkratce hlavní principy, jež jsou v dokumentech uplatňovány. Obor Zeměpis je v RVP ZV shrnut do sedmi tematických okruhů. Téma práce - regionální geografie Ameriky spadá do tematického okruhu „Regiony světa“. V jednotlivých ŠVP je výuka „Ameriky“ zařazena do 7. ročníku základní školy. Očekávanými výstupy v RVP ZV jsou dle Kol. (2016) lokalizace regionů na základě přírodních a společenských atributů, lokalizace územních celků za pomoci mapy, porovnání a zhodnocení poměrů ve sledovaném území a vytyčení změn, ke kterým v průběhu času dochází. Součástí RVP ZV jsou průřezová témata, díky nimž dochází k upevnování mezipředmětových vazeb. Americké geografické standardy vzdělávání jsou strukturovány do 6 základních elementů, které se člení na 18 standardů. Jednotlivé standardy jsou rozděleny do příslušných úrovní 4., 8., a 12. ročníku. Dokument je charakteristický dvěma základními částmi. Důležitá je především znalost „*knowledge*“, na jejímž základě jsou žáci schopni uplatňovat „*skills*“ – dovednosti. Důležitým komponentem jsou také geografické pohledy (NCGE, 2016). Kurikulum geografie ve Velké Británii je složeno z jednotlivých studijních programů, které zastupují daný předmět. Studijní program geografie je členěn do částí: účel obsahu učiva, zacílení programu, cíle, kterých má být ve výuce dosaženo a instrukce, které vedou k realizaci programu. Anglické kurikulum se skládá z tzv. *key stages* neboli 4 klíčových etap. Téma „Amerika“ je probíráno v druhém klíčovém období, které odpovídá prvnímu stupni v Česku. Regionální geografie je též součástí třetího klíčového období, ale toto období je zaměřeno na jiné světové regiony (Department for Education, 2013).

Současný rámcový vzdělávací program je v oblasti geografie (zeměpisu) podroben značné kritice českých geografů. Tímto tématem se dále zabývá Hofmann a kol. (2017). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky až do roku 2011 nepřišlo s návrhy na vytvoření nových standardů vzdělávání. Skupina lidí pověřených zkonstruováním standardů vzdělávání byla sestavena víceméně „nahodile“ a široká veřejnost včetně České geografické společnosti nedostala možnost podílet se na tvorbě standardů. Zatímco v zahraničních zemích je vypracování geografických

vzdělávacích standardů dlouhodobým procesem trvajícím i několik let, v Česku k jejich zhotovení došlo za méně než půl roku (Hofmann a kol., 2017).

V amerických standardech je kladen důraz na znalosti a dovednosti. Prolínání a vzájemné doplňování fyzické a humánní geografie, jež je uplatněno v amerických Standardech, komentují Hynek, Vávra (2012) jako podnět pro to, aby studenti porozuměli jak sami sobě, tak i svému vztahu k Zemi a k jiným lidem na světě. Cílů je ve Standardech dosahováno prostřednictvím faktických znalostí, mentálních map a geografických nástrojů. Důležitou roli hrají také způsoby myšlení. Obecně by se tedy dalo říci, že primární místo zaujímá smysl/význam geografického vzdělávání, který se promítá do cílů (Hynek, Vávra, 2012).

Anglický, ale i americký přístup jsou založeny na geografickém myšlení. V obou případech je kladen důraz na to, aby žáci byli schopni aplikovat místní znalosti na jiné oblasti světa, jež se v určitých charakteristikách shodují. Můžeme tedy říci, že žáci získávají prvotní informace v blízkém prostředí a tyto znalosti dále uplatňují např. na platformě státu nebo zemích podobných či stejných charakteristik. Tato zahraniční forma vyučování geografie podněcuje žáky k vlastnímu zájmu o okolní svět, což je v současné době globalizace považováno za velmi přínosné. Značná pozornost je ve Velké Británii ale i v USA věnována místu a prostoru, což se potvrdilo v rámci analýzy kurikulárních dokumentů těchto zahraničních zemí. Důraz na místo v již zmíněných přístupech dokládají i Hynek, Vávra (2012), kdy žáci jsou schopni na základě přírodní a humánní charakteristiky míst ve svém okolí uvažovat v širších souvislostech a propojovat dané znalosti komplexně.

Dle Vávry (2009) je geografické vzdělávání ve Velké Británii zaměřeno na tzv. „*future geography*“. Tento pojem je vysvětlován jako schopnost předpovídat podobu budoucího stavu, do kterého současné prostorové procesy směřují. Ve Spojených státech je tento přístup součástí tzv. „*thinking spatiality*“, což je směr, který je překládán jako schopnost prostorového myšlení. V amerických Standardech se v případě obyvatelstva jedná o „předpovědi“ a tendence jeho vývoje ve struktuře a v jeho rozmístění. Myšlenkou tohoto směru je, aby žáci byli schopni porozumět stavu, který nastane za 20 a za 40 let.

Pokud se vrátíme k českému geografickému vzdělávání, Vávra (2012b) označuje přístup, jež zde po delší dobu stagnuje jako přístup „složkový“. Znamená to tedy, že zastoupena je jak oblast fyzická tak i oblast humánní, která dále zahrnuje ekonomickou a sociální geografii, ale také další geografie. Dále poukazuje na skutečnost, že v českém

vzdělávání se uplatňuje především prezentace pojmů, které postrádají zakotvení v teoriích, modelech a jiných generalizacích. Z důvodu přetíženosti učiva fakty a pro častou encyklopedičnost podléhá zeměpis v českém prostředí značné kritice.

Jednou ze strategií, která by dle Vávry (2008) měla být využita k odstranění popisnosti v geografickém vzdělávání, je naučit žáky pokládat otázky, které nesměřují k faktům, ale k pochopení samotného geografického jevu. Mělo by také docházet k tomu, aby žáci používali teorie, zákonitosti, a principy, které „odlehčí“ paměť od učení se faktografických údajů z paměti.

10 ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo vypracování rozboru přístupů a různého pojetí výuky regionální geografie Ameriky na 2. stupni základní školy. Autorka porovnávala výuku v českém a zahraničním prostředí, kde se zaměřila na USA a Velkou Británii. Při výběru těchto zahraničních zemí, pracovala autorka s faktem, že struktura povinné školní docházky je ve sledovaných státech odlišná od povinného školního vzdělávání v Česku. Na základě této skutečnosti, byl vytyčen věk žáků (12 – 15 let), který odpovídá kategorii druhého stupně na českých základních školách. Struktury povinných školních docházek Česka, USA a Velké Británie byly součástí kapitoly, jež se věnovala školským vzdělávacím systémům, kde došlo k jejich detailnímu vymezení.

Součástí práce byl didaktický rozbor českých zeměpisných učebnic a pracovních sešitů pro základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií. Pozornost zde byla věnována té části učebnic, jež se tematikou regionální geografie Ameriky zabývá. Předpokladem pro výběr českých učebnic byla platná schvalovací doložka MŠMT. V kontextu zaměření práce došlo k následnému porovnání rozborů učebnic s dostupnou zahraniční literaturou. Při vzájemném porovnání českých učebnic s americkou učebnicí mohla autorka pozorovat značné rozdíly především ve formě, v jaké je učivo předkládáno studentům/žákům a také ve způsobech nahlížení na danou problematiku v obsahu učiva.

Nepostradatelnou součástí práce bylo postavení tématu regionální geografie Ameriky v kurikulárních dokumentech, jimž byla přikládána značná pozornost. Při studiu kurikulárních dokumentů v Česku, Spojených státech amerických a Velké Británii došlo k vymezení hlavních principů, jež jsou v dokumentech navozovány. Konkrétně se autorka zaměřila na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání v České republice, Americké standardy geografického vzdělávání a Kurikulum geografie ve Velké Británii. Zejména v této části zabývající se kurikulárními dokumenty geografického vzdělávání bylo možno pozorovat základní diference k přístupům výuky geografie a k jejímu celkovému pojetí.

V závěru bakalářské práce se autorka věnovala postavení tématu regionální geografie Ameriky v rámci školních vzdělávacích programů sledovaných škol. Prostřednictvím řízených rozhovorů zkoumala podobu reálné výuky zeměpisu, jež je uplatněna při učivu regionální geografie Ameriky. Řízené rozhovory s učiteli zeměpisu

vybraných škol poskytly informace o přístupech k výuce Ameriky a další fakta jako je časová dotace, používané metody či učebnice zeměpisu.

Po dokončení práce, již předcházelo nastudování mnohé literatury, autorka shledává přístupy k výuce regionální geografie na českých základních školách značně rozdílnými v porovnání s pojetím výuky ve sledovaném zahraničním prostředí. Geografické vzdělávání v USA a Velké Británii v rámci studovaného tématu regionální geografie je dle autorčina názoru daleko více zaměřeno na geografii věnující se obsahu učiva komplexně, s využitím různých pohledů na danou problematiku, místních znalostí uplatňovaných v globálním měřítku a též principů geografického myšlení. Znalosti regionální geografie žáku ve výuce zeměpisu na českých základních školách by dle názoru autorky měly daleko větší rozsah, kdyby došlo k zakomponování již zmíněných prvků, které jsou v zahraničí běžné.

11 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

- ARREOLA, D., D., DEAL, M., S., PETERSEN, J., F., SANDERS, R. (2012): Geography. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, USA, 739 s.
- BATEMAN, G., EGAN, V. (1999): Encyklopedie Zeměpis světa. Columbus, Praha, 512 s.
- BÍČÍK, I., HAVLÍČEK, T. (2010): Geografie makroregionů I. Geografické rozhledy, ČGS, roč. 19, č. 3, s. 8-9.
- BÍČÍK, I., HAVLÍČEK, T. (2010): Geografie makroregionů II. Geografické rozhledy, ČGS, roč. 19, č. 4, s. 20-21.
- BONE, R., M. (2011): The Regional Geography of Canada (5th Edition). Oxford University Press, Canada, 509 s.
- COLE, J. (1996): Geography of the World's Major Regions. Routledge, New York, 474 s.
- DEMEK, J., MALIŠ, I. (2000): Zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy: Zeměpis světadílů. SPN, Praha. 79 s.
- DEPARTMENT FOR EDUCATION (2013): National curriculum in England. <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-geography-programmes-of-study> (22. 3. 2017)
- DVOŘÁK, J. (2006): Zeměpis 7 – příručka pro učitele. Fraus, Plzeň, 128 s.
- DVOŘÁK, J., KOHOUTOVÁ, A., TAIBR, P. (2005): Zeměpis 7: Učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Fraus, Plzeň. 128 s.
- GARNSWORTHY, J. (2015): Struktura britského školství. <https://www.velka-britanie.co.uk/struktura-britskeho-skolstvi> (28. 1. 2017)
- GERSMEHL, P. (2008): Teaching Geography (2nd Edition). The Guilford Press, New York, 320 s.

- GROLL, Š. (2012): Vzdělávací cíle v gymnaziálním geografickém vzdělávání. Diplomová práce. Geografický ústav PřF MU, Brno, 101 s.
- HERINK, J. (2009): Geografie: její postavení a pojetí v národních kurikulech ve světě – shrnutí, závěry a doporučení.
<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/2920/GEOGRAFIE-JEJI-POSTAVENI-A-POJETI-VNARODNICH-KURIKULECH-VE-SVETE-%E2%80%93-SHRNUTI-ZAVERY-ADOPORUCENI.html> (3. 4. 2017)
- HERINK, J., TLACH, S. (2006): Základy zeměpisných znalostí. Nakladatelství ČGS, Praha, 117 s.
- HOBBS, J., J. (2008): World Regional Geography. Brooks Cole, Belmont, 752 s.
- HOFMANN, E., A KOL. (2017): Geography Curriculum in Czechia: Challenging opportunities. In: Karvánková P., Popjaková, D., Vančura, M., Mládek, J., eds.: Current Topics in Czech and Central European Geography Education. Springer, Heidelberg, s. 15 – 32.
- HOLEČEK, M., JÁNSKÝ, B., A KOL. (2001): Zeměpis světa 2: Učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství ČGS, Praha. 72 s.
- HYNEK, A., VÁVRA, J. (2012): Revidovaný dešifrovací klíč k současným geografickým pro geografické vzdělávání. Katedra geografie FP TUL, Liberec, 153 s.
- CHROMÝ, P. (2010): Nezodpovězené otázky regionální geografie. Geografické rozhledy, ČGS, roč. 19, č. 1, s. 10-11.
- INTERNATIONAL STUDENT (2017): UK Education System.
https://www.internationalstudent.com/study_uk/education_system/ (28. 1. 2017)
- JANOŠOVÁ, J., VOTÝPKA, J. (1995): Spojené Státy Americké. Nakladatelství Olympia, Praha, 310 s.
- KOHOUTOVÁ, A. (2005): Zeměpis 7 – pracovní sešit. Fraus, Plzeň, 52 s.
- KOL. (1994): Lexikon zemí 5, Amerika (Severní, Střední, Jižní) a Karibik. GeoCenter, Praha, 92 s.

- KOL. (2003): Velká encyklopedie zeměpisu. Svojtka & Co, Praha, 640 s.
- KOL. (2007): Školní vzdělávací program pro nižší stupeň osmiletého gymnázia (ŠVP): Škola právě pro tebe. České reálné gymnázium s.r.o., České Budějovice, 140 s.
- KOL. (2013a): Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Škola na míru. Základní škola Máj 1, České Budějovice.
- KOL. (2013b): Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: Škola pro život. Základní škola Dačice, 491 s.
- KOL. (2016): Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. VÚP Praha, Praha, 164 s.
http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf (15. 2. 2017)
- KREJČÍ, J. (2013): Česko-anglická výuková příručka k výuce regionální geografie území Kanady na 2. stupni ZŠ. Diplomová práce. Katedra geografie PF JU, České Budějovice, 118s.
- KÜHNLOVÁ, H. (1997): Vybrané kapitoly z didaktiky geografie I. Karolinum, Praha, 55 s.
- LAMBERT, D., MORGAN, J. (2010): Teaching Geography 11 – 18 (1st Edition). Open University Press, Berkshire, 180 s.
- MARTINOVSKÝ, D. (1995): Amerika v kapse. Victoria publishing, Praha, 100 s.
- McKNIGHT, T. L. (2004): Regional Geography of the United States and Canada (4th Edition). Prentice Hall, Upper Saddle River, N. J., 514 s.
- MEDLÍK, M. (2011): Vzdělávací cíle v geografickém vzdělávání. Diplomová práce. Katedra geografie FP TUL, Liberec, 100 s.
- MIOVSKÝ, M. (2006): Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Grada, Praha, 332 s.

MZV (2005): Generální konzulát České republiky v Chicagu, Vzdělávací systém v USA.

http://www.mzv.cz/chicago/cz/kultura_co_nas_ceka/skolstvi/vzdelavaci_system_v_usa/index.html (28. 1. 2017)

NASA (2013): National Geography Standards Essays.

https://er.jsc.nasa.gov/seh/Mission_Geography/Standards.pdf (4. 2. 2017)

NATIONAL GEOGRAPHIC (2017): National Geography Standards.

<http://www.nationalgeographic.org/standards/national-geography-standards> (21. 4. 2017)

NCGE (2016): Geography for Life: National Geography Standards (2nd Edition).

<http://www.ncge.org/geography-for-life> (3. 4. 2017)

PRŮCHA, J. (1998): Učebnice: teorie a analýzy edukačního média. Paido, Brno, 148 s.

ŘEZNÍČKOVÁ, D., MATĚJČEK, T. (2014): Úlohy ve výuce geografie. Nakladatelství P3K, Praha, 95 s.

SOUKUPOVÁ, L. (2013): Interaktivní česko-anglický výukový program k výuce regionální geografie Ameriky (státy USA) na 2. stupni ZŠ. Diplomová práce. Katedra geografie PF JU, České Budějovice, 108 s.

STOLTMAN, J., P. (2013): Geography Education in the United States: Initiatives for the 21st Century. Department of Georaphy, Western Michigan University, Kalamazoo, 5 s.

<http://www.j-reading.org/index.php/geography/article/viewFile/55/59> (3. 4. 2017)

SVATOŇOVÁ, H., KOLEJKA, J., CHALUPA, P., HŮBELOVÁ, D. (2010): Zeměpis: Putování po světadílech 1. díl: Amerika, Afrika. Nová škola, Brno. 95 s.

ŠUPKA, J., HOFMANN, E., MATOUŠEK, A. (1994): Didaktika geografie II. Masarykova univerzita, Brno, 59 s.

ÚIV (2010): Struktury systémů vzdělávání a profesní přípravy v Evropě. Česká republika. Eurydice, Praha, 65 s.

VALENTA, M. (1997): Koncepce a tvorba učebnic. Univerzita Palackého, Olomouc, 64 s.

VÁVRA, J. (2008): Od českého geografického vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Rigorózní práce. Geografický ústav PřF MU, Brno, 110 s.

VÁVRA, J. (2009): Revize amerických Standardů geografického vzdělávání v roce 2009. Může české učitele zeměpisu inspirovat?

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/6375/revize-americkyh-standardu-geografickeho-vzdelavani-v-roce-2009.-muze-ceske-ucitele-zemepisu-inspir.html> (3. 4. 2017)

VÁVRA, J. (2012a): Zahraniční geografická kurikula, standardy a příklady hodnocení v roce 2012.

<http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/16709/ZAHRANICNI-GEOGRAFICKA-KURIKULA-STANDARDY-A-PRIKLADY-HODNOCENI-V-ROCE-2012.html> (15. 4. 2017)

VÁVRA, J. (2012b): Geografické myšlení v českém geografickém vzdělávání. Katedra geografie FP TUL, Liberec, 9 s.

VOTÝPKA, J., JANOUŠOVÁ, J. (1987): Severní Amerika. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 424 s.

VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M. (2001): Zeměpis 3: Zeměpis oceánů a světadílů 2 s komentářem pro učitele. Prodos, Olomouc, 134 s.

12 PŘÍLOHA

Seznam tabulek

Tab. 1 - Struktura povinné školní docházky.....	16
Tab. 2 - Seznam vybraných učebnic zeměpisu.....	17,18
Tab. 3 - Struktura US standardů geografického vzdělávání.....	38